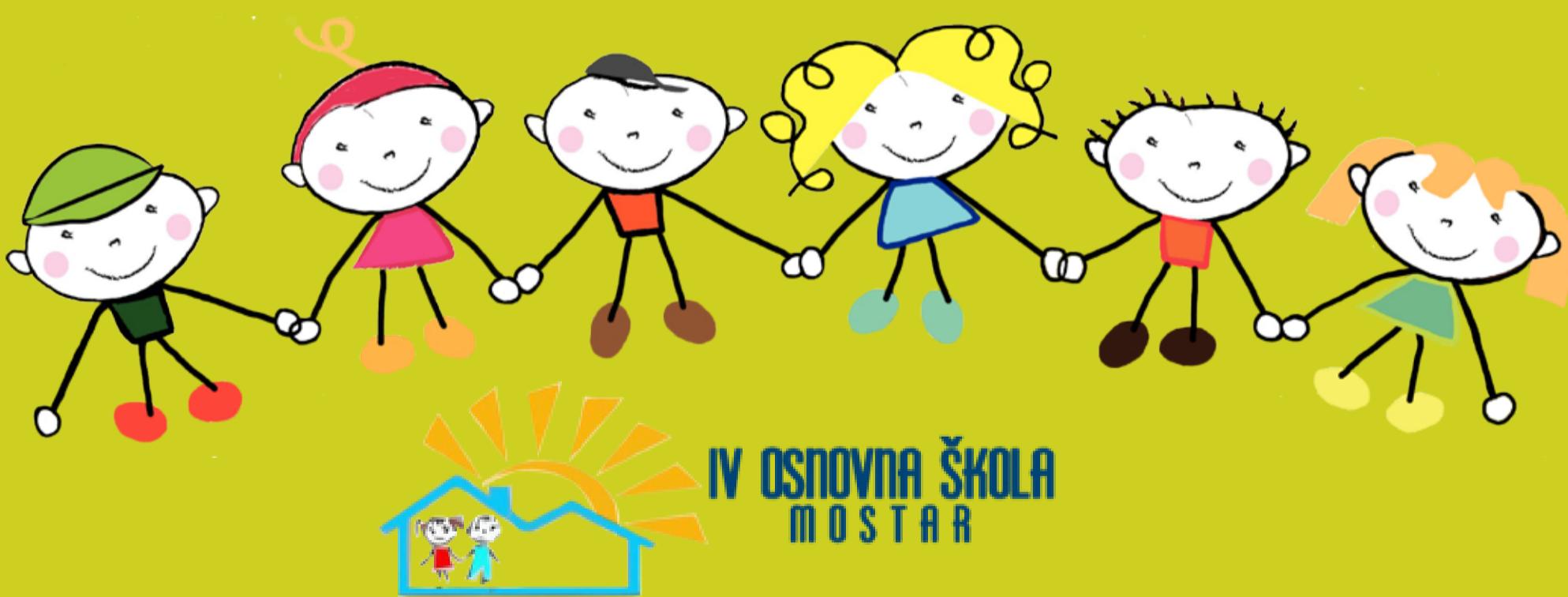

Asistencija u nastavi

JU IV OSNOVNA ŠKOLA MOSTAR

Projekat "Asistencija u nastavi - indikatori kvaliteta uspješnih praksi" podržan i finansiran od strane Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke uz stručnu podršku Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK

Uvodna riječ

U toku realizacije

Projekta, motivisali smo jedni druge, konstruktivno kritikovali educirali sebe i druge i međusobno razmjenjivali stručna, naučna i praktična iskustva. Kao rezultat navedenog nastali su radovi koji su našli svoje mjesto na stranica ovog časopisa. Zasigurno ćemo privući pažnju čitalačke publike različitih naučnih i stručnih opredjeljenja, jer su rezultat proteklog rada, istraživanja, sagledavanja pojedinih zanimljivih pitanja iz oblasti asistencije u nastavi. Asistirali smo, bili podrška svakom učeniku /ci koji prate nastavni proces po individualnom planu i programu. Pružali smo pomoć učenicim a, roditeljima, nastavnicima i stručnim saradnicima da se svi što bolje uključimo u sistemsko rješavanje uređenju inkluzije tako što asistencija svakom djetetu pomaže da se uključi u zajednicu i razvije lične sposobnosti do maksimuma i neovisnog življenja. Asistencijom u nastavi u osnovnoj školi sa inkluzivnom orijentacijom eliminisana je diskriminacija a olakšan proces integracije učenika u odgajno obrazovni sistem.

Radovi objavljeni na stranicama ovog časopisa sa temama i sadržinom ilustruju i svjedoče ovogodišnju istraživačku i spisateljsku produkciju autora koji su ovom prilikom dali svoj lični doprinos pri rješavanju procesa asistencije u nastavi, svi iz svog ugla posmatranja i djelovanja. Istraživanja i analize, te rapsprave i drugi prilozi odgovori su na određena pitanja, naša razmišljanja, smjernice i putevi kako dalje. Jesu li i u kojoj mjeri ti odgovori adekvatni i potpuni, ostaje na čitaocima zainteresiranih tema da prosuđuju. Ovo su teme na kojima definitivno moramo u budućnosti mnogo raditi u interesu učenika kojima su asistenti u nastavi neophodni.

mr.sci.Seada Kuštrić

Asistencija u nastavi

Časopis radova, nastalih u okviru Projekta "Asistencija u nastavi - indikatori kvaliteta uspješnih praksi"

Uredili:

Seada Kuštrić, Belma Selimotić, Mirza Trbonja

Lektura i bibliografska obrada

Zejna Prguda
Dizajn i grafička obrada

Belma Selimotić

Projekat "Asistencija u nastavi - indikatori kvaliteta uspješnih praksi" su zajedno realizirali JU IV osnovna škola u saradnji sa osnovnim školama u HNK uz finansijsku podršku Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke uz stručnu podršku Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK. Slobodno umnožavajte, distribuirajte i nadamo se da ćete koristiti ponuđeni materijal.

ULOGA MENADŽMENTA U INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU

Promjena počinje u meni i nama.Odgovor i obrazovanje igraju veoma važnu ulogu u jačanju društvene kohezije ,razvoju temeljnih vrijednosti,jednakosti,tolerancije. Pitali smo se da naš odgojno obrazovni proces omogućava primjenu da svaku dijete razvije vlastite sposobnosti do ličnog maksimuma. U posebnom fokusu su lični identitet,kulturna i socijalna osjetljivost i društvena odgovornost.

Potencirali smo i u tom pravcu svi djelujemo te stvaramo inkluzivnu kulturu u našoj školi,porodici ,lokalnoj zajednici u svojoj zajednici.

U našoj koli svako treba da se osjeća dobrodošao/la da olakšavamo jedni drugima a ne da otežavamo.

Kontinuirano smo potencirali i kreirali profesionalnu pozitivnu saradnju učenika, školskog osoblja,roditelja,partnera i prijatelja naše škole.Uljučeni smo u lokalnu zajednicu a lokalna zajednica u aktivnosti škole.

Školski timovi u saradnji sa menadžmentom su provodili strategiju,visiju i misiju IV osnovne škole,škole za život i škole u kojoj se živi.Uspostavljamo inkluzivnu politiku te novozaposlenom osoblju pomažemo da se uklopi u školsku sredinu i primamo sve učenike/ce iz našeg okruženja,povratnike svih dobrodošli jer ovo je vaša škola.

Uredili smo školsku zgradu i cijeli školski prostor da bude pristupačan za sve.Potpisali smo i pridržavamo se Memoranduma o toleranciji,komunikaciji bez konflikta u stalnoj saradnji sa školskim klubovima medijatora za sve a odjeljenja formiramo po sručnim kriterijumima i da se uvaži svaku dijete.Poprška razli-

čitostima se provodi tako što su svi oblici podrške koordinirani a kontinuirana edukacija u vidu profesionalnog plana razvoja škole i ličnog profesionalnog razvoja školskog osoblja može da odgovori na različitosti među učenicima i roditeljima.Formirali smo školske timove koji rade u kontinuitetu godinama :školski tim za prevenciju nasilja,mobilni tim sa djećom sa posebnim potrebama,timove za rad sa talentovanim i nadarenom dječicom,savjetodavne timove za rad sa roditeljima.Sve timove čine:učenici, nastavnici,stručni saradnici i roditelji koji aktivno učestvuju u kreiranju i implementaciji godišnjeg programa rada škole kao i razvojnog plana rada naše škole.Sva odjeljanja su već treću godinu izradila ,potpisala i pridržavaju se Memoranduma o toleranciji,komunikaciji bez konflikta a sve u kontinuiranoj saradnji sa školskim klubovima medijatora.

Gradimo školu bez neuspjeha i bez frustracija zasnovanu na realnim argumentovanim načelima. Nasilno ponašanje prestaje biti prisutno u odgojno obrazovnom radu a osoblje školsko,učenici roditelji,partneri prijatelji ovu školu doživljavaju kao svoju kuću,Razvili smo inkluzivnu praksu jer nastavu planiramo da je svi učenici/ce mogu pratiti a svi smo aktivno uključeni kroz zajednički rad.Proces ocjenjivanja je zasnovan na izbaždarenom kriteriju ocjenjivanja razrađen za sve nastavne predmete po nastavnim cjelinama i dosegao je fazu samooценjivanja(na osnovu samoevaluacijskih lista) i nastavnika i učenika.Kontinuirano provodimo evaluacije škole menadžmeta. Stalna prohodnost je prisutna u

međusobnim posjetala učenika jedni kh,razmjena naučenog i nećeg to možemo i želimo razmijeniti sa drugima.Časovi su otvoreni za roditelje,školsko osoblje,strukčne saradnike i savjetnike iz stručnih relevantnih institucija.

Volonteri,studenti,učenici iz srednjih škola,asistenti,altruisti su česti u našoj školi jer pomažu u procesu učenja i angažmanu svih učenika/ca u redovnim,vanastavnim aktivnostima,kulturnoj i javnoj aktivnosti škole,takmičenjima znanja i vještina,u sportskim i humanitarnim aktivnostima.

Mobilizirali smo raspoložive vlastite resurse ne osvrćući se i mnogo na nedostatke,prepreke i probleme odgojno obrazovnog sistema.Koristimo šta imamo stručno školsko osoblje,roditelje,saradnike koje su kontinuirano proaktivni a kreirana školska klima ih motiviše. Stalno apliciramo i prolazimo na veoma zahtjevnim projektima prevenstveno raspisanim od strane evropskih država a u saradnji sa općinskim i kantonalnim relevantnim institucijama.Ove poslove obavlja školski projektni tim.

Različitosti među učenicima se koristi kao vlastiti resurs za nastavu i učenje.
Da bismo došli do ovog stadija u kojem je naša škola trenutno stalno upoređujemo i analiziramo postojeće aktivnosti putem planera sa onim šta trebamo poduzeti da bi škola bila što inkluzivnija. Menadžment povezuje i koordinira sa svim školskim tijelima:nastavničkim vijećem,školskim odborom,odjeljenskim vijećima,vijećem roditelja i učenika kroz operativne dnevne ,sedmične i mješovite operativne planove i izvještaje.Razvili smo i njegujemo vrijednosti jednake za sve:pravednost,u

češće,učenje,prava,saosjećanje,poštovanje,društvenu ogovornost i korisnost.Provodenje Razvojnog plana škole je doveo do istinskih promjena i nije samo politika na papiru već i za vanjsku upotrebu,radimo ono što je ispravno a ne samo ono što drugi od vas traže da radite. Prmaran nam je razvoj zajednice zajedno „svi zajedno i svi smo jednako vrijedni“.Zahtjevno je ali i zahvalno provoditi temeljite promjene unutar škole.Menadžment prati implementaciju Razvojnog i godišnjeg plana škole,evidentira promjene ,ocjenjuje postignute rezultate sa ciljem da se naredne godine uradi ponovna procjena stanja u školi i opet proaktivno djelovanje i izrada prioriteta.

Direktorica škole formira timove u skladu s problemom koji tim treba da riješi, kompetencijama članova tima, ličnim osobinama, načinom komunikacije i sposobnostima donošenja i prihvatanja odluka. U većini slučajeva direktor je koordinator ili organizator timskog rada, ali i član koji ima svoje zadatke i uloge.

Direktorica,voditeljica tima mora biti usmjerena na zadatke ali i na ljudе:

bira članove tima
organizuje rad tima
raspoređuje dužnosti i zadatke
kontrolise rad članova tima
brine o spoljnjim faktorima koji mogu da ugroze rad tima

Šta radi voditeljica tima :

Podstiče razmišljanja sagovornika, a ne nuditi odgovore;

stremiti konsenzusu;

podsticati učešće članova u

timskom radu;

podstićati usvajanje jasnog pla-

na rada i vremenskog okvira;

biti podrška i osoba koja će rje-

šavati konflikte u timu.

Direktor škole verifikuje i rad tima,odnosno krajnji rezultat rada tima. Svrha procjene efikasnosti tima jeste unapređenje rada tima i ona bi trebala biti stalni proces. Procjena ne provjerava samo konačni rezultat rada ili ostvarene ciljeve, već analizira i sam proces timskog rada:

poređenje postavljenog i ostvarenog cilja;
analizira proces rada;
procjenjuje nivo interakcije među članovima tima;
ocjenjuje krajnji rezultat.

Uspješnost direktora i školskog menadžmenta je određena s pet ključnih kompetencija :

1. Lične kompetencije – karakterne osobine direktora ,članova menadžmenta(komunikativnost, iskrenost, dosljednost, povjerenje itd.)

2. Razvojna kompetencija – omogućuje vođenje pedagoškog razvoja škole (inovacije u nastavi, primjena novih metoda i tehnologija...)

3. Stručna kompetencija – znanja potrebna za vođenje odgojno-obrazovnog procesa (planiranje, program rada, vrednovanje, procjena...)

4. Društvena kompetencija – međuljudski odnosi

5. Kompetencija aktivnosti – praktično djelovanje (savjetodavanja uloga)

“Nijedna organizacija ne može preživjeti ukoliko su joj nužni genijaci ili supermeni da bi njome upravljali. Ona mora biti organizirana tako da njezine vode mogu biti prosječni ljudi.”

“Planiraš li jednu godinu unaprijed, uザgajaj rižu. Planiraš li za dvadeset godina, posadi drveće. Planiraš li za cijeli život, razvijaj ljudi” – kineska poslovica.

U cilju unapređenja odgojno obrazovnog rada neophodno je izraditi globalne razvojne planove (općinske,kantonalne-gdje smo sada i gdje želimo ići).Globalni razvojni planovi strategije trebaju da sadrže rezime školskih razvojnih planova,pozitivnih praksi što bi dovelo do pozitivnih promjena u razmišljanju ljudi.promjena u stavovima i višeg stepena inkluzivnosti za sve.

SLIKA TIMSKOG RADA(NA STAVNICI,UČENICI,RODITELJI...) ZAKLJUČAK

„Unapređenje rada škole je jedan dugoročan proces, na kojem trebaju raditi svi uposlenici zajednički, i tek tada će se desiti stvarna i željena promjena. Jedino na taj način možemo doći do kvalitetne škole u kojoj će sva djeca biti kvalitetno educirana, gdje će se nastava i nastavni proces prilagoditi potrebljima i mogućnostima učenika.

UČENICI RODITELJI I ZAJEDNICA NASTAVNICI

KVALITETNA ŠKOLA
PROCES POUČAVANJA OKRUŽENJE ZA UČENJE UPRAVA ŠKOLE

Slika 1. Ko čini kvalitetnu školu?

Rad s djećom s poteškoćama u učenju i učešću traži veliko strpljenje (mali koraci – veliki je uspjeh).

Didaktičko – metodički postupci rada odnose se na odabir primjerenih strategija rada i postupaka prilagođavanja sadržaja u podučavanju učenika sa posebnim potrebama/teškoćama u skladu sa njihovim sposobnostima.

Poučavanje u inkluzivnoj nastavi bit će pedagoški efikasno, kada nastavnik „shvatiti da je njegova osnovna uloga pomoći učenicima u učenju; kada je pronikao u potrebe, interesovanja i želje svojih učenika, tj. kada je spreman i sposoban upoznati svoje učenike; kada je učenje proces u kojem učenici djelom potvrđuju, a dijelom razvijaju svoje individualne životne snage, tj. kada je učenje aktivni a ne pasivni proces; kada su učenici motivirani za učenje; tj. kada su svjesni potrebe sticanja znanja i razine svojih stečenih znanja, sposobnosti i vještina; kada su učenici dobro upoznati s onim što trebaju naučiti i na koji će način dobivati povratne informacije o svojim postignućima i svom napredovanju“ 5

PRAVNI OKVIR ASISTENCIJA U NASTAVI

Sažetak: Nakana ovog rada jeste prikaz pravnog okvira koji se odnosi na Asistenciju u nastavni. Relevantni međunarodni sporazumi koje je BiH ratificirala, dalje kreirani zakonski okviri dotiču se problema asistencije, no praksa u implementaciji zahtjeva kreiranje niza podzakonskih akata koji će jasnije odgovoriti na potrebe inkluzivnog obrazovanja.

Uvod

Bosna i Hercegovina ima dugu obrazovnu tradiciju. Period od 1992.- do 1996.godine osim očiglednih ljudskih stradanja, uticalo je na obrazovanje koje je prolazilo kroz period kreiranja različitih obrazovnih pristupa a period post dejtonskog sporazuma obilježio je, osim promjena u kreiranju obrazovne politike i razrušenu infrastrukturu školskih objekata. Paralelno s ulaganjem u uspostavu minimalnih uslova infra - strukture, krenulo se i u proces Reforme obrazovanja zasnovanim na univerzalnim ljudskim principima i osiguranju kvalitetnog obrazovanja.

Reforma obrazovanja u Bosni i hercegovini

Reformom obrazovanja BiH želi biti dio savremenog, prvenstveno evropskog obrazovnog sistema. U dokumentu «Reforma obrazovanja» dato je Pet obećanja građanima (2002) kao poruka građanima BiH, navodi se da Reforma obrazovanja ima misiju osiguranja bolje budućnosti Bosne i Hercegovine definišući potrebe kvalitetnog obrazovanja za:

1. Za pojedinca. Ono jača samopuzdanje i razvoj ličnosti, kao i sposobnosti, znanje, vrijednosti i stavove koji su neophodni za mladu osobu na putu da postane dobar i uspješan građanin,
2. Za zajednicu. Ono stvara sajvesno i aktivno građanstvo, jača potencijal za napredak zajednice, koja je pravedna i moralna,
3. Za državu. U nastojanju Bosne i Hercegovine da postane moderna evropska država, kvalitetno obrazovanje je neophodno za njen napredak.

U predratnom periodu odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama bilo je zasnovano na dualizmu kako u pogledu posebnih ustanova, posebne obuke nastavnog kadra, posebnih planova. Utjecaj međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini, otvara prva vrata za drugaćaju pristup obrazovanju djece sa posebnim potrebama. "Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine 2002. – 2010" naglašava pravo djece i mlađeži s posebnim potrebama ali i obavezu države.

U zajedničkim strategijama modernizacije osnovnog i općeg srednjeg obrazovanja, inkluzivno obrazovanje se razmatra sa tri aspekta: 1. Okvirni nastavni plan i program, 2. Obuka nastavnika

za inkluzivno obrazovanje, 3. Integracija djece povratnika

U oblasti reforme obrazovanja dato je pet obećanja:

- Obećanje 1: Radit ćemo kako bismo osigurali da sva dječa imaju mogućnost kvalitetnog obrazovanja u integriranim multikulturalnim školama na svim stepenima, oslobođeni političkih, vjerskih, kulturnih i drugih predrasuda i diskriminacije, gdje se poštuju prava sve djece;

- Obećanje 2: Osigurat ćemo kvalitetno temeljno obrazovanje na nivoima predškolskih ustanova, osnovnih i općih srednjih škola, zasnovano na savremenom nastavnom planu i programu i modernom sistemu ocjenjivanja i dodjele certifikata učenicima i nastavnicima. Osigurat ćemo da učenike podučavaju dobro obučeni nastavnici u adekvatno opremljenim i efikasno vođenim školama;

- Obećanje 3: Podržat ćemo ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine kroz uspostavu modernog, rasprostranjenog, fleksibilnog i visokokvalitetnog sistema stručnog obrazovanja i obuke, koji će odgovarati potrebama tržišta rada;

- Obećanje 4: Poboljšat ćemo kvalitet visokog obrazovanja i istraživanja u Bosni i Hercegovini, bitno povećati broj osoba koje pristupaju visokom obrazovanju i osigurati puno učešće bosansko-hercegovačkih univerziteta u evropskom prostoru visokog obrazovanja;

- Obećanje 5: Osigurat ćemo transparentno, konkurenčno, racionalno i financijski održivo finansiranje javnih resursa, implementirati ćemo zakonodavstvo u oblasti obrazovanja na svim nivoima koje se zasniva na evropskim standardima i normama što je utemeljeno na međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima. Obećanja su ciljno usmjerena pravu sve djece na kvalitetno obrazovanje, kvalitetnom - dobro obučenom nastavniku, savremenom kurikulumu i kompatibilnosti obrazovnog sistema sa evropskim. U procesu stvaranja normativnog okvira za ostvarenje obaveza iz Bijelog papiра, BiH je donijela Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, koji predstavlja krovni propis i utvrđuje opće ciljeve obrazovanja za ostvarenje obrazovanja pod jednakim uslovima za sve.

Konvencije, zakoni, pravilnici

Bosna i Hercegovina je potpisnica mnogih međunarodnih konvencija, povelja, integriranih u Ustav BiH i koji je obavezuju na promjene usmjerene osiguranju kvalitetnog obrazovanja za sve. U tom kontekstu vrijedno je istaći slijedeće konvencije koje je BiH naslijedila kao pravno obvezujuće;

1. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) (ICCPR)

2. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966) (ICESCR)

3. Konvencija o pravima djeteta (1989) (CRC)

4. Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979) (CEDAW)

5. Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1966) (CERD) 14

6. Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nehumanih ili ponizavajućih tretmana ili kažnjavanja

(1984) (CAT)

7. Konvencija koja se odnosi na diskriminaciju u pogledu zapošljavanja i zanimanja /ILO-C-111/ (1958)

8. Konvencija o profesionalnoj orientaciji i stručnom ospozobljavanju u razvoju ljudskih resursa / ILO- 142/ (1975)

9. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. (CRPD)

Uopšti pristup navedenih dokumenata jeste da Osobe s posebnim potrebama imaju pravo na zaštitu od diskriminacije i pravo na puno uživanje i ostvarivanje svih ljudskih prava.

Konvencija o pravima djeteta – univerzalni okvir dječijih prava

Konvencija o pravima djeteta, usvojena od strane UN skupštine 1989. Godine. Iako sva prava iz Konvencije odnose se na svu dječiju, djeći se teškoćama u razvoju posebno su namijenjeni sljedeći članovi:

• član 2. koji zabranjuje diskriminaciju djeteta po bilo kom osnovu, uključujući i diskriminaciju koja proizlazi iz bilo kog oblika poteškoće;

• član 9. koji se odnosi na pravo djeteta da živi sa roditeljima i koje se može osporiti samo onda kada je odvajanje od roditelja u najboljem interesu djeteta;

• član 23. u kojem je istaknuto da se djetetu sa fizičkim ili intelektualnim poteškoćama priznaje pravo na pun i kvalitetan život u uvjetima koji osiguravaju dostajanstvo, potiču samopouzdanje i olakšavaju njegovo aktivno sudjelovanje u zajednici.

• član 28. i član 29. u kojima se posebno ističe pravo na kvalitetno, dakle pravedno, obrazovanje te obrazovanje koje će omogućiti dječju razvoj korištenjem i razvijanjem vlastitih sposobnosti.

Drugi Dokumenti koji afirmišu pravo na obrazovanje u inkluzivnom procesu su: Salamanca dokument (donesen u Španjolskoj 1994, a organiziran od strane UNESCO-a) koji sadrži standarde propise UN o izjednačavanju šansi za osobe s invaliditetom. Od brojnih preporuka sadržanih u ovom dokumentu potrebno je izdvojiti:

• Roditelji imaju pravo biti konsultovani i pravo da budu partneri u donošenju odluka važnih za razvoj i obrazovanje djeteta;

• Upućivanje djeteta u specijalne škole mora biti izuzetak koji se primjenjuje samo onda kada je to u najboljem interesu djeteta;

• Dječiji razvoj treba poticati otkrivanjem očuvanih potencijala djeteta.

Zakonska uporišta

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju (u Bosni i Hercegovini „Službeni glasnik BiH“, broj 18/03) definira: Odgovarajuće obrazovanje podrazumjeva obrazovanje koje, u skladu sa utvrđenim standardima, osigura djetetu da na najbolji način razvije svoje urodene i potencijalne umne, fizičke i moralne sposobnosti na svim nivoima obrazovanja.

Kontonalna nadležnost

U skladu sa Ustavom u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 60/02, 18/03, 63/03), kantonu su nadležni za utvrđivanje obrazovne politike i donošenje propisa

o obrazovanju i osiguravanje obrazovanja.

Zakoni o osnovnom odgoju i obrazovanju, u skladu sa Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 18/03), propisuju da svako djetje ima jednak pravo na pristup jednakim mogućnostima učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Jednak pristup i jednakim mogućnostima podrazumijevaju osiguranje jednakih uslova i prilika za sve, za početak i nastavak dajeg obrazovanja.

Odgovarajuće obrazovanje podrazumijeva obrazovanje koje, u skladu sa utvrđenim standardima, osigura djetetu da na najbolji način razvije svoje urodene i potencijalne umne, fizičke i moralne sposobnosti na svim nivoima obrazovanja. Istočje se da škola ne smije vršiti diskriminaciju u pristupu djece obrazovanju ili njihovom učešću u obrazovnom procesu na osnovu rase, boje, spola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu toga što su dječia sa posebnim potrebama ili na bilo kojoj drugoj osnovi.

Osiguranje inkluzije kroz prizmu kantonalnih zakonskih okvira vidljivo je na osnovu članova :

• člana 23. Zakona o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju Unskosanskog kantona

• člana 57. Zakona o osnovnom školstvu Županije Posavske

• članici 48, 49, 50, 51.i 52. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju Tuzlanskog kantona

• člana 24. Zakona o osnovnoj školi Zeničko-dobojskog kantona

• člana 28. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju Bosansko-podrinjskog kantona;

• člana 18. Zakona o osnovnoj školi Kantona Središnja Bosna;

• člana 70. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanske županije;

• člana 52. Zakona o osnovnom školstvu Županije Zapadnohercegovačke;

• članci 26, 27. i 28. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo

• člana 55. Zakona o osnovnom školstvu Kantona 10

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju HNK/Ž „NN. HNK, broj: 5/00, 4/04 i 5/05

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju („Narodne novine HNK“ broj: 5/00, 4/04, 5/04,) član 64 i član 70. Alijena 1: Definiraju osnovno obrazovanje djece s posebnim potrebama kao prioritetni interes, obavezuju utvrdjivanje defektološkog i logopedskog statusa, obavezuju postovanje posebnog propisa.

Pravilnik o odgoju djece s posebnim potrebama u osnovnim i srednjim školama HNK/Ž, („Službene novine HNK, 1/05,) ima devet članova i određuje inkluziju, uključenost u redovne škole, definiranje uslova s Pedagoškim standardima, definira sastav, zadatke stručnog mobilnog tima, i posebno u aspektu realizacije.

Pravilnici o odgoju i obrazovanju djece s posebnim potrebama postoje i u drugim kantonima,

Pravilnik o odgoju djece s posebnim obrazovnim potrebama / zapadnohercegovačka županija,

Pravilnik županije Posavske – postoji orientaciona lista poteškoća

Pravilnik herceg – bosanske županije /ima školovanje učenika s većim poteškoćama i orientacioni skup listu

Pravilnik unsko – sanskog kantona

Pravilnik bosansko – podrinjski Kanton

Pravilnik zapadno – hercegovačke županije

Zajedničko: Djeca s većim poteškoćama i kombinovanim poteškoćama obrazuju se u specijalnim odjelima / školama

Pitanje asistencije je afirmativno prisutno

Pravilnikom o djeci s posebnim obrazovnim potrebama bliže je određena inkluzija učenika s posebnim obrazovnim potrebama u osnovnim i srednjim školama i kriteriji prema kojima Ministarstvo utvrđuje uslove i načine formiranja odgojno - obrazovnih grupa i odjeljenja.

Asistencija u procesu inkluzivnog obrazovanja, u vidu pomoći određuje se u članu 5.alineja 3. Stoji: Studenti završnih godina pedagoških akademija/fakulteta, završeni učenici učiteljskih škola, nastavnici koji se pripremaju za polaganje stručnog ispita, osobe na civilnom služenju vojnog roka, a koji su stručnjaci u tome, mogu pružiti pomoći djetetu s posebnim obrazovnim potrebama, određeni period vremena koji ne može biti kraći od školskog semestra.

Kroz saradnju s pedagoškim zavodima/zavodima za školstvo, vlade bi trebale planirati projekte o zapošljavanju za uključivanje asistenta u redovna odjeljenja. Završeni učenici učiteljskih škola mogli bi se zapošljavati kao asistenti u inkluzivnim odjeljenjima.

Potrebe za promjenom u zakonskoj regulativi

Obilježja trenutnog stanja i potreba za promjenom:

Ne postoji obaveza inkluzivnog obrazovanja u predškolskim ustanovama,

Ne postoji jasno definisana odgovornost rane identifikacije,

Ne postoji odgovornost roditelja za učešće u procesu rane identifikacije i podrške,

Ne postoji dovoljan broj stručnjaka za ranu podršku, rehabilitaciju i dalje saradnju s predškolskim, osnovnim obrazovnim institucijama,

Postojeći stručni mobilni tim ne zadovoljava potrebe obrazovnih institucija u oblasti inkluzivnog obrazovanja,

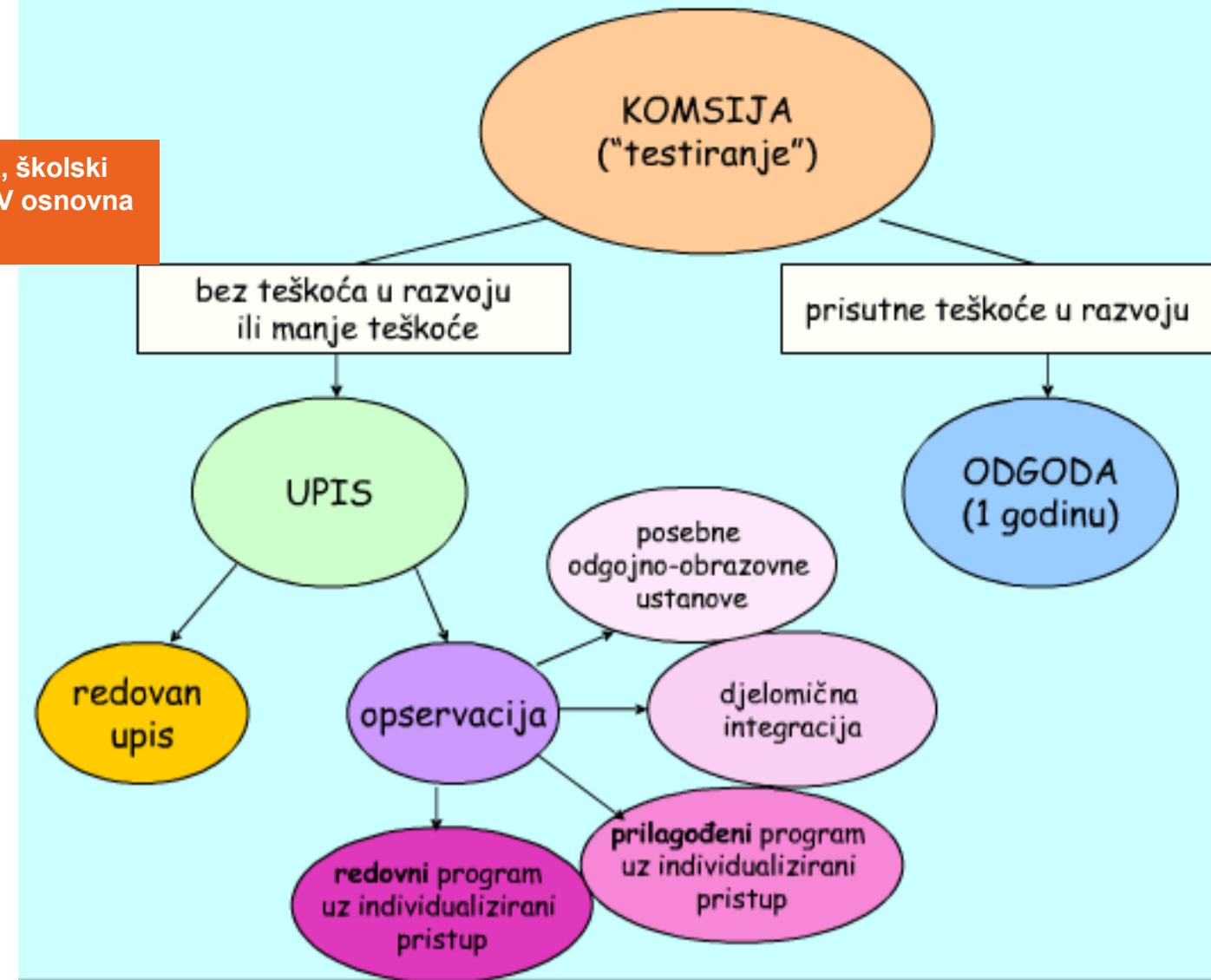
Ne postoji Pravilnik o upisu učenika u prvi razred koji bi definirao područja za podršku na nivou zdravstvenih i obrazovnih institucija,

Ne postoji pravilnik o pedagoškoj dokumentaciji u osnovnoj školi,

Ne postoje određenja u pravilniku ko

Mirza Trbonja, školski pedagog JU IV osnovna škola Mostar

šoj zemlji se od skora uvodi. Škola se mora prilagodavati djeци, a ne da se djeça prilagodavaju prema potrebama škole. Za uključivanje i napredovanje djece s posebnim potrebama u redovne škole potrebno je da svaka škola ima stručni tim koji čine: pedagog, logoped, psiholog, socijalni radnik, defektolog (određene specijalnosti).

Pedagozi u školama su u vrhu osoba koji prvi primjeće/otkriju djeće sa posebnim potrebama, teškoćama u ponašanju te teškoćama u učenju koje mogu biti više ili manje izražene. Već prilikom procjene zrelosti za polazak u prvi razred, odnosno manje potrebuje pedagog odnosno pedagoško - psihološki tim škole vrši opservaciju.

Ukliko tim (komisijska) za upis u prvi razred učete teškoće u razvoju i da nije moguće testirati učenika zbog izraženih potreba upućuje na komisiju za kategorizaciju, ukliko komisija potvrdi potrebe moguće proljetna moguće pomoći savjetima i prijedlozima); socijalni radnik, defektolog (određene specijalnosti).

Poznavanje realnog stupnja učenikovog znanja i njegovih sposobnosti.

Poznavanje karakteristika ljestavnosti djeteta koje mogu uticati na brže ili sporije napredovanje

(preosjetljivost, indiferentnost, razdražljivost, sklonost nepredvidivim reakcijama)

Poznavanje dječjih želja, u čemu je uspiješno

Definisanje ciljeva odgojno-obrazovnog procesa u skladu s karakteristikama odjeljenja i individualnih potreba učenika

Postavljanje kraćih ciljeva, slijeda prioriteta (socijalizacija, veoma jednostavni sadržaji, osjećanje sigurnosti, pa potom povećavanje zahtjeva)

Po mogućnosti predviđati koliko učenik sudjeluje u realizaciji obaveza u okviru zajedničkog programa, a gdje je potreban poseban pristup.

Na nivo stručnog tima odrediti kriterije, načine evaluacije ciljeva odgoja i obrazovanja.

Nemoguće je sačiniti Izvedeni program unaprijed, bez poznavanja svih važnih pretpostavki, niti program koji bi u svim segmentima odgovarao učenicima istog uzrasta, u istoj školi, a u različitim odjeljenjima. I sami odjeljenje "oblikuje" psihologiju djeteta.

"Provjeravanje, mijenjanje i unapređivanje rada moguće je ostvariti samo kroz školsku praksu. Nastavni programi mora održavati učenikovu prirodu i njegove specifične potrebe.

Program u uvjetima integracije uputno je usmjeriti prema dva specifična cilja, na zadovoljavanje specifičnih potreba i na sredstva za zadovoljavanje tih potreba.

Važno je učiti da je bitno, odnosno odlučujuće za napredovanje i osposobljavanje učenika za kasniji život i o toga koncentrirati programske sadržaje."

uloga pedagoga u inkluzivnom procesu

Uvod

Odgaji i obrazovanje djece sa posebnim potrebama u osnovnoj školi predstavlja važan segment njihovog cjelokupnog odgoja i obrazovanja. Osim zakonskih pretpostavki za edukacijskim uključivanjem djece sa posebnim potrebama u redovne osnovne škole važna je i spremnost učitelja/ice i nastavnika/ca za rad s ovom djecom.

Kada se govori o demokratizaciji nekog društva i o izgradnji građanskog društva nezaobilazno se kao dio

tih procesa otvara potreba mijenjanja odnosa društva u osnovnoj školi predstavlja važan segment njihovog cjelokupnog odgoja i obrazovanja. Osim zakonskih pretpostavki za edukacijskim uključivanjem djece sa posebnim potrebama u redovne osnovne škole važna je i spremnost učitelja/ice i nastavnika/ca za rad s ovom djecom.

Gregirani, diskriminisani. Danas se smatra da je oblast obrazovanja ona ključna oblast društvene djelatnosti i ističe neopodobnost njihovog aktivnog uključivanja i participiranja u svim oblastima društvenog života zajedno sa drugim građanima. Posljednjih decenija u svijetu se razvio veliki interes za pravedniji odnos društva prema licima sa posebnim potrebama, nova humanistička ideja inkluzije u društvo ili uključivanja svih onih koji su do sada bili u velikoj mjeri isključeni, se-

potreba ovih daka a to znači krpne promjene i reforme redovnog sistema obrazovanja. Do sada takođe postojala praksa upisivanja lakših slučajeva ometenosti u redovne škole, ali su škole potpuno neprimjene kadrovske, programski i u pogledu tehničke opremljenosti prihvata ovakve djece i mogli bismo da ga, možda smjeli, označimo kao koperijski obrt u ovoj oblasti. Radi se o novom treptmanu ometenosti kojoj se do sada pristupilo pretežno medijskim, a negativnim stavovima sa predstavljali ogromnu barjeru u školovanju ove djece.

U mnogim evropskim zemljama ovakva nova skola po mjeri djeteta je već stvarnost. Nova filozofija i novi pristup u sagledavanju problema ometenosti i problemi posebnih potreba jeste nešto revolucionarno mijenja dosadašnji pogled na ovu problematiku i mogli bismo da ga, možda smjeli, označimo kao koperijski obrt u ovoj oblasti. Radi se o novom treptmanu ometenosti kojoj se do sada pristupilo pretežno medijskim, a negativnim stavovima sa predstavljali ogromnu barjeru u školovanju ove djece.

Karakteristici pojedinca, sa težnjom da se takvom pojedinicom pomogne da kompenzuje svoj nedostatak i tako "popravi" uključi u postojeći sistem. Novi socijalni model, ometenost tretira ne samo kao stvar pojedinica već i društvenog okruženja, proširuje definiciju ometenosti i na neadekvatno i neodređeno društveno okruženje sa njegovim institucijama kao što je na primjer obrazovni sistem, koji se već vremje upotrebljava u teorijsku raspravu i praktične svrhe kad su u pitanju djece sa smetnjama u razvoju u svijetu, a u na-

čelu s posebnim potrebama. Učenici sa posebnim odgojno-obrazovnim potrebama moguće je učiti u različitim učionicama u razvoju i u darovite učenike/ce. Školski pedagog i tim za upis učenika sa smetnjama u razvoju u svijetu, a u na-

Individualizirani pristup radu

Na koji način izraditi IPP

Na koji način izraditi IPP

Samo za nastavne predmete u kojima učenici/ce ne mogu savladati ni minimum predviđeno sadržaja razreda koji pohađaju; za izradu IPP potrebna je saglasnost i saradnja roditelja/ice, učitelja/ice je glavni nositelj izrade IPP-a, a uz pomoć stručnih saradnika; saglasnost na primjenu daje Nastavničko vijeće. Veoma važno je naglasiti da IPP program izrađen za svakog pojedinega učenika/cu. Dakle, ne postoji univerzalni IPP (npr. prema urodenoj ili stečenoj teškoći). Planiranje i prilagodjavanje sadržaja u okviru IPP je individualno.

Etape u izradi IPP su:

a) inicijalna projekcija (na početku školske godine, procjenjuju se: znanje, socijalne vještine, samostalnost i briga o sebi), b) planiranje i prilagodjavanje nastavnih sadržaja (godišnji program rada: nastavnik/ica ukratko opisuje koje će teme svaki mjesec obraditi, postignuća koja treba razviti kod učenika/ce, dugoročne ciljeve; mjesечni program: izdvajaju ključne pojmove, definije ishode nastavne aktivnosti, kojima će se to postići, opisuje načine prilagodjavanja sadržaka za učenika/ce kroz metode, omogućava uvid u postignuto kroz opis postignuća učenika/ce, a to je jedino moguće ako se realno postavi cilj s obzirom na mogućnosti i sposobnosti učenika/ce), c) praćenje (odnosni se na sve etape odgojno-obrazovnog procesa: obradu, ponavljanje i utvrđivanje), ocjenjivanje i finalna procjena (učenika uspoređujemo sa samim sobom, a ne s drugim učenicima/cama i vrednujemo prema njegovom programu

znanja;

učenici/ce sa motoričkim smetnjama provjeravati znanje usmenim putem, a kod učenika sa smetnjama pismenim putem.

Pratiti je učenici/ce

zadatka.

Pratiti je učenici/ce

PERCEPCIJA PERSONALNE ASISTENCIJE U NASTAVI

Sažetak Cilj ovog rada je prezentiranje personalne asistencije u nastavi/ odgojno – obrazovnom radu kroz prizmu različitih percepcija koje su prisutne u neposrednoj praksi. Stavovi učesnika u odnosu na process uključenja asistenta u nastavi su još uvijek nedovoljno istraženi. Zakonska regulativa također nije kreirala jasan pristup u rješavanju ove problematike. Praktički i nema direktno komparabilnih istraživanja koja bi cijelovitije sagledala datu problematiku. Praksa asistencije u nastavi upućuje na povezanost sa zajednicom učenja pa ju je tako potrebno i sagledavati.

Ključne riječi:
Percepcija,
persona,
asistencija,
personalna
asistencija,
inkluzija,zajednica
učenja.

Uvod

U cilju kreiranja kvalitetnog obrazovanja za sve, proces uvođenja asistencije u nastavi se pojavljuje kao model koji bi omogućio spektar različite podrške u neposrednim aktivnostima usmjerenim uvažavanju personalnih/individualnih sposobnosti djeteta i njegovom optimalnom razvoju. U praksi taj model nailazi na niz različitih prepreka, od nedovoljno senzibilizirane zajednice za inkluzivno obrazovanje, nerješen pravni okvir, neusklađeni pedagoško – didaktički kontekst i na kraju nedostatak ekonomskog podrške razvoju modela.

Inkluzija i Asistencija u nastavi

Polazeći od činjenice da je Percepcija ili Opažanje proces kojim možak organizira podatke doispjele iz raznih osjetila i interpretira ih tvoreći smislenu cjelinu, onda je očekivajuće da mogu postojati različite percepcije inkluzivnog obrazovanja, različite percepcije asistenta u nastavi kako od strane kreatora obrazovne politike, tako od roditelja djeteta koje treba asistenciju, nastavnika, saradnika, djece, samog asistenta. Zato je prvi korak razumijevanje i prihvatanje principa inkluzivnog obrazovanja.

Inkluzija je pravo a ne problem. Prva asocijacija na pojam inkluzija i inkluzivno obrazovanje je uključivanje djece sa teškoćama u razvoju u redovan odgojno – obrazovni sistem, što danas i jeste osnovno značenje. No inkluzija je mnogo širi pojam koji nije vezan samo za obrazovanje, već podrazumeva uključivanje deteta u društveni život zajednice na svim nivoima. To znači da je prvi korak inkluzije prihvaćenost djeteta unutar same porodice, praktično već po rođenju. Drugi korak je kvalitetna podrška i mjesto u društvu te porodice kao cjeline. Nakon ovoga je obrazovanje i procesi usvajanja vještina sa samostalni život i rad u zajednici. Osamostaljivanje, briga o sebi, mogućnost afirmacije i dostojanstven život odrasle osobe je krajnji ishod potpune inkluzije

i govor o stepenu civilizovanosti društva, odnosno o poštovanju ljudskih prava koja se odnose na sive članove društva.

Inkluzija kao kvalitetno obrazovanje

Inkluzija i kvalitetno obrazovanje zahtjevaju mnogo veći prostor za tumačenje ali za potrebe ovog rada i razumijevanje asistencije u nastavi smatramo važnim slijedeća gledišta:

Inkluzija kao ljudsko pravo

1. Sva djece imaju pravo da uče zajedno.

2. Djeca sa smetnjama u razvoju ne smiju biti odvojena od druge djece ili posmatrana kao manje važna.

3. Odrasli sa invaliditetom, koji se opisuju kao „one koji su preživeli specijalnu školu“ zahtevaju zaustavljanje segregacije.

4. Ne postoji ni jedan zakonski opravdan razlog za odvajanje djece u obrazovanju. Djeca treba da budu zajedno – uz prednosti i koristi za sve. Ne treba da ih štitimo jedne od drugih.

Inkluzija kao kvalitetno obrazovanje

1. Istraživanja pokazuju da djece koja su u inkluzivnom okruženju imaju bolja akademска i socijalna postignuća.

2. Ne postoji ni jedan vid podučavanja ili brige u specijalnoj školi koji ne može biti realizovan u redovnoj školi.

3. Ukoliko postoje posvećenost i podrška, inkluzivno obrazovanje je efikasnija upotreba obrazovnih resursa.

Razvijeno inkluzivno društvo podrazumeva da smo:

1. Kreirali „školu po mjeri djeteta“

2. Omogućili svoj djeti dostizanje njihovih punih potencijala

3. Prilagodili školske programe djetetovim individualnim potrebama

4. Kreirali tolerantno, demokratsko društvo bazirano na poštovanju ljudskih prava i poštovanju različitosti

Pravo na kvalitetno obrazovanje je neotuđivo pravo svakog djeteta. Pravednost u obrazovanju odnosi se na kreiranju okruženja

i podrške svakom djetetu u cilju razvoja njegovih potencijala gdje se asistencija pojavljuje kao model koji će ne samo trenutno osigurati kvalitetnu podršku razvoju u obrazovanju već predstavlja dugoročno ulaganje u kvalitetni život u zajednici. Sa aspekta kvalitetnog obrazovanja za sve, postoji niz razloga za uključivanje asistenta u nastavu:

1. doprinijeti ostvarivanju prava djece sve djece na kvalitetno obrazovanje

2. učiniti provedbu inkluzivnog obrazovanja kvalitetnijom i realnijom u obrazovnom sustavu;

3. omogućiti individualnu podršku i pomoći u radu djeci s posebnim potrebama;

4. stvoriti stimulirajuće i podržavajuće okruženje u školi za svu djecu;

5. omogućiti podršku i pomoći nastavnicima koji rade u inkluzivnim odjeljenjima;

6. omogućiti podršku i pomoći nastavnicima koji rade u inkluzivnim odjeljenjima pri organizaciji i realizaciji vannastavnih aktivnosti;

7. pomoći i podršku u realizaciji IPP-a;

8. podići kvalitet nastave u prekobrojnim odjeljenjima;

9. kvalitetnija primjena individualizacije u radu.

Asistencija u nastavi

Asistenciju u nastavi možemo posmatrati kao proces, kao pravo, kao model, kao potrebu, kao rješenje novonastalim situacijama koje prati reforma obrazovanja. Naziv personalni asistent zasniva se na određenstvu persona – ličnost, dakle individualizacija, a asistencija (lat. assistantia) pomaganje, pomoći, potpora; prisutnost, onda se čini jednostavnim određenje da je: Asistent ili asistentica u nastavi je osoba koja pruža podršku i pomoći učeniku ili grupi učenika u aktivnostima koje zahtijevaju komunikacijsku, senzornu i motoričku aktivnost učenika bilo pri zadovoljavanju osnovnih potreba, potreba u učenju, u svakidašnjim nastavnim, izvannastavnim i izvanučioničkim

aktivnostima, u realizaciji nastavnog i vannastavnog procesa u odgojno – obrazovnoj radu, ustanovi, pritom surađujući sa nastavnicima i odgajateljima, svim učenicima i djecom (djecom s posebnim potrebama), roditeljima, edukatorima-rehabilitatorima, pedagoškom službom i menadžmentom odgojno – obrazovne ustanove.

Iz određenja je vidljivo da je uloga izuzetno važna i dinamična, da podrazumijeva jedan polivalentan okvir saradnje sa roditeljima, nastavnicima, djecom, saradnicima, menadžmentom škole pa se postavlja pitanje sagledavanje percepcije te uloge, a kao prvi korak je Opis poslova koji je uobičajeno pisati generalno. Budući da je takva priroda posla da je gotovo nemoguće u potpunosti predvidjeti potrebe svakog pojedinog učenika za dulje vremensko razdoblje, opis poslova se uskladjuje sa konkretnim potrebama prakse.

Osnovna obaveza asistenta u nastavi je najčešće svakodnevna podrška neposrednim radom, s ciljem pomoći učeniku u uključivanju u odjeljensku zajednicu, savladavanju socijalno-psiholoških prepreka i nastavnih sadržaja. Podrška asistenta u nastavi, u praktičnom radu indirektno proširuje se na velik broj učenika, najčešće na sve učenike u određenom razrednom odjeljenju. Uključenost i vođeni uspjeh kroz asistenciju značajno utječe na emocionalnu sigurnost i socijalno prihvaćanje učenika s teškoćama u razvoju i kreira pozitivno ozračje prihvaćanja, posebno provođenjem aktivnosti u koje su uključeni i vršnjaci tipičnog razvoja. Saradnja s učiteljem u kreiranju nastavnih ciljeva, zajedničke razrade individualnih i prilagođenih nastavnih programa, saradnja s roditeljima definiraju upućenost jedni na druge.

Ono što je karakteristično za oblast asistencije u nastavi jest upravo ta upućenost jednih na druge. Timski rad je u ovom području osnova, pa se otvara pitanje Timskih efikasnosti koja se dalje u pedagoškom pristupu najčešće povezuje sa zajednicom učenja. Zajednicu učenja možemo definirati kao grupu svojom voljom udruženih osoba koje u dužem vremenskom razdoblju komuniciraju svoje vrijednosti, stvaraju zajedničku viziju, surađuju s ciljem unapređivanja prakse i osobnog učenja, kritički promišljaju svoje djelovanje i njegove uvjete (Bognar, 2002). Bilo bi poželjno utvrditi faktore koji utječu na efikasnost timskog rada u procesu asistencije ali je neoporno da je asistencija zasnovana na timskom radu, da je efikasnost tima bitnajer predstavlja determinantu organizacijskog uspjeha i određuje se kao stupanj povezanosti između stvarnog i željenog rezultata rada.

Rezime

Proces postizanja prakse koja podražava asistenciju kroz prizmu timskog rada je dugotrajan, zahtjevan i u mnogim etapama vrlo spor ali za njega (ukoliko ideo u konstruktivnom smjeru) ne postoji alternativa. Ono što vrijedi za neposrednu odgojno – obrazovnu praksu u smislu promjene osobnih paradigmi učesnika procesa asistencije u konstruktivnom smislu, vrijedi i za unaprjeđenje timske efikasnosti povezanim s obilježljima organizacijske kulture i organizacijske klime.

mr.sci. Nefiza Dautović

Odgoj i obrazovanje se prepoznaće kao društvenost o posebnog društvenog interesa. Inkluzija kao princip i model ima za cilj osiguranje zaštitnih mehanizama za istvarivanja prava djeteta na kvalitetan rast i razvoj, a time i kvalitetno obrazovanje.

Pravci razvoja kvalitetnog i dostupnog obrazovanja u enika sa smetnjama u razvoju definisani su Ustavom Bosne i Hercegovine kao i drugim važe-

im dokumentima koje je usvojila Vlada u skladu sa preuzetim obavezama i potpisanim dokumentima. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju (u Bosni i Hercegovini „Službeni glasnik BiH”, broj 18/03), od 2003. godine je zakon koji po prvi put omogućava i inkluzivno obrazovanje. Postavlja načela u obrazovanju:

Pitanje obrazovanja djece s posebnim potrebama regulirano je članom 19. (Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju (u Bosni i Hercegovini „Službeni glasnik BiH”, broj 18/03), od 2003. godine na način da predviđa da sva djeca i mlađi s posebnim obrazovnim potrebama stječu obrazovanje u redovnim školama i prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama.

Zakonska regulativa u Hercegovačko – neretvanskom kantonu

Prema navedenim zakonima obrazovanje djece s posebnim obrazovnim potrebama sastavni je dio jedinstvenog obrazovnog sistema HNK.

Zakoni koji regulišu inkluzivno obrazovanje su:

Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u HNK koji nije usaglašen sa Okvirnim, ali u pedagoškim standardima implicira uključenost djece,

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju (s izmjenama i dopunama „Narodne novine HNK“ broj: 5/00, 4/04, 5/04,

Pravilnik o odgoju djece s posebnim potrebama u osnovnim i srednjim školama HNK/Ž, („Službene novine HNK, 1/05,

Pravilnik o utvrđivanju prestale sposobnosti i kategorizaciji djece ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju, (Službene novine HNK, broj 2/05),

(donosi ga i propisuje Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite HNK)

Tumačenje zakonskih propisa

Prema Okvirnom Zakonu o osnovnoj školi djece s posebnim obrazovnim potrebama stiže osnovno obrazovanje i vaspitanje u redovnim školama prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama u skladu sa zakonom. Prema istom zakonu djece sa ozbiljnim smetnjama upisuju se u specijalnu školu ili specijalno odjeljenje pri redovnoj školi.

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju (s izmjenama i dopunama „Narodne novine HNK“ broj: 5/00, 4/04, 5/04,) član 64 i član 70. Alijena 1: Definiranje osnovno obrazovanje djece s posebnim potrebama kao prioritetsni interes, obavezuje utvrđivanje defektološkog i logopedskog statusa, obavezuje postovanje posebnog propisa.

Ono što se uočava je korištenje različite terminologije u članu 70: djece s posebnim potrebama i dječa i mlađi s ozbiljnim smetnjama i poseškoćama.

Pravilnik o odgoju djece s posebnim potrebama u osnovnim i srednjim školama HNK/Ž, („Službene novine HNK, 1/05,) ima devet članova i određuje inkluziju, uključenost u redovne škole, definiranje uslova s Pedagoškim standardima, definira sastav, zadatke stručnog mobilnog tima, i posebno u aspektu realizacije.

Pravilnikom o djeci s posebnim obrazovnim potrebama bliže je određena inkluzija učenika s posebnim obrazovnim potrebama u osnovnim i srednjim školama i kriteriji prema kojima Ministarstvo utvrđuje uslove i načine

formiranja odgojno -obrazovnih grupa i odjeljenja.

Asistencija u procesu inkluzivnog obrazovanja, u vidu pomoći određuje se u članu 5. alineja 3. Stoji: Studenti završnih godina pedagoških akademija/fakulteta, završeni učenici učiteljskih škola, nastavnici koji se pripremaju za polaganje stručnog ispita, osobe na civilnom služenju vojnog roka, a koji su stručnjaci u tome, mogu pružiti pomoći djetetu s posebnim obrazovnim potrebama, određeni period vremena koji ne može biti kraći od školskog semestra.

Kroz saradnju s pedagoškim zavodima/zavodima za školstvo, vlade bi trebale planirati projekte o zapošljavanju za uključivanje asistenta u redovna odjeljenja. Završeni učenici učiteljskih škola mogli bi se zapošljavati kao asistenti u inkluzivnim odjeljenjima.

Dakle postojeća zakonska regulativa prepoznaće značaj, potrebu i modele uključenja asistencije ali se procjenjuje da isto ne prati školsku praksu i ističe potreba mijenjanja postojeće regulative.

II Definiranje „asistencije u nastavi“

Asistentica u nastavi je proces kojim se pruža podrška i pomoći u realizaciji nastavnog i vannastavnog procesa u odgojno-obrazovnim institucijama u kom je uključeno dijete s posebnim obrazovnim potrebama i procjenjenom opravdanom potrebom za asistenciju. Osoba koja pruža usluge proces je asistent/ica koja posjeduje odgovarajuće kompetencije za pružanje usluga.

Opravданost za uključivanje asistenta u nastavu je mnogo. Prvenstveno to je doprinjeti ostvarivanju prava djece na kvalitetno obrazovanje; kvaliteti podrške djetetu u neposrednim stvarnim uslovima školskog učenja i uspešnjoj implementaciji individualnog prilagođenog programa, podsticati i podržavati okruženje u školi za svu djecu; pružiti podršku i pomoći nastavnicima koji rade u inkluzivnim odjeljenjima.

Kriteriji za uključivanje asistenta/asistentica u nastavi mogu biti različiti, a prvenstveno su određene:

- na osnovu specifičnosti potreba djece sa posebnim potrebama;
- na osnovu potreba svih učenika unutar odjeljenja;
- na osnovu potreba nastavnika i potreba kvalitetnog obrazovanja,

Procjena opravdanosti postojanja potrebe za asistenciju ostvaruje se Timskim pristupom između Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta, roditelja i predstavnicima škole, pri čemu se uvažava mišljenje Komisije za utvrđivanje preostalih sposobnosti.

Prema Pravilniku o utvrđivanju preostale sposobnosti i kategorizaciji djece ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju u HNK proceduru otkrivanja sposobnosti osoba sa smetnjama u razvoju pokreće roditelji, ustanove zdravstvene zaštite, odgojno – obrazovne ustanove, centri za socijalni rad i udruženja lica s invaliditetom. Ovim Pravilnikom dalje se propisuje način postupak ocjenjivanja sposobnosti, razvrstavanja djece, omladine i odraslih lica sa smetnjama, sastav i rad stručnih komisija, sadržaj nalaza i mišljenja, te obrasci za rad komisije.

Finansijski konstrukt realizacije asistencije u nastavi

Pravilnik o odgoju i obrazovanju djece s posebnim potrebama već aseptira obavezu Vlade i Pedagoških zavoda / Zavoda za školstvo u oblasti osiguranja pomoći djeци. U skladu s tim može se postići model obogatiti i dodatnim finansijskim konstruktom:

Programi Vlade u saradnji s pedagoškim zavodima/zavodima za školstvo osiguravanje uslova za razvijanje projekata u tom oblasti,

Podrškom Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i

MODEL ASISTENCIJE U OSNOVNIM ŠKOLAMA HERCEGOVAČKO – NERETVANSKOG KANTONA

I Presjek pravne regulative za asistenciju u inkluzivnom obrazovanju u osnovnim i srednjim školama

sporta osiguranjem Programa polaganja stručnih ispita koji u sebi integrišu aktivnosti asistencije u nastavi,

Podrškom ministarstva zdravlja i socijalne skrbi osiguranjem asistencije studenata socijalnog rada, uz obavezujuću pedagošku dodatnu obuku,

Podrškom Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta u rješavanju pitanja tehnološkog viša nastavnika koji ne mogu biti drugaćije asimilirani u neposredni odgojno-obrazovni rad,

Podrškom Opštine/općine

Podrškom škole koja osigura sredstva uz pomoći projektnih aktivnosti,

Podrškom nevladinih udruženja, organizacija,

Podrškom roditelja učenika,

Samostalnom volonterskom uključenosti osoba s odgovarajućom obukom,

III Oblasti rada asistenta u nastavi i Profil asistenta

Osnovna uloga asistenta u nastavi je svakodnevna podrška učeniku u razredu direktnim radom, kojim pomaže učeniku s posebnim obrazovnim potrebama u uključivanju u razredni kolektiv, savladavanju socijalno-psiholoških prepreka i nastavnih sadržaja. Učitelju pomaže u kreiranju nastavnih ciljeva, zajednički razrađuju individualne i prilagođene nastavne programe, te surađuju u realizaciji planiranih programa podrške i rada s djetetom. Asistent u nastavi uključuje se i u rad škole te surađuje s ostatim učiteljima unutar kolektiva, a sve u svrhu poboljšanja uvjeta školovanja učenika s posebnim obrazovnim potrebama.

Osim što ima specifičnu odgovornost pružati podršku učeniku s posebnim obrazovnim potrebama, važno je istaknuti kako asistent u nastavi dolazi u bliski kontakt i s ostalim učenicima u razrednom odjeljenju te se često nalazi u situaciji da, osim što pomaže konkretnom učeniku u individualnom radu, pomaže i cijeloj skupini učenika kada se radi u grupama. Tako postaje jasno da se podrška asistenta u nastavi, u praktičnom radu indirektno proširuje na velik broj učenika, najčešće na sve učenike u određenom razrednom odjeljenju.

Asistent u nastavi radi uz učitelja i to, kada se radi o razrednoj nastavi, on blisko surađuje s jednim učiteljem, a kada je riječ o predmetnoj nastavi, tu asistent ostvaruje blisku suradnju s više učitelja istovremeno. On je tako direktno uključen u kreiranje nastavnog plana i programa za učenika s posebnim obrazovnim potrebama, odgovoran je za implementaciju tog programa te za njegovu prilagodbu. Osim toga, asistent sudjeluje i u izradi individualiziranog odgojno-obrazovnog programa (IOOP-a) za konkretnog učenika.

Oblasti rada asistenta su:

1. Podrška djetetu u snalaženju u školskom okruženju i razvoju

ju brige o sebi

Asistent/asistentica olakšava snalaženje djeteta u školskom okruženju, te promovira razvoj stimulativnog okruženja za odgoj i obrazovanje u kojima se svako dijete osjeća prihvaćeno, sigurno i kompetentno.

2. Podrška u pripremi, organizaciji i realizaciji nastavnog procesa

Asistent/ica učestvuje u pripremi, organiziranju i reailzaciji neposrednih aktivnosti individualnog rada s djetetom, i/ili drugih socioloških oblika rada u odjeljenju u kom će se stvoriti optimalni uslovi za implementaciju individualno – prilagođenog programa realizirajući dogovorene strategije individualizacije, pomoći i podrške na nivou odjeljenja. Planiranje rada prati dinamiku i koncept planiranja na nivou škole.

3. Praćenje i evaluiranje postignuća djeteta i procesa asistencije

Asistent/ica koristi različite modele praćenja postignuća djeteta, posebno u segmentima individualno prilagođenih programa i ishoda učenja, osiguravajući transparentnost praćenja i zajedničku procjenu asistencije kroz prezentiranje postignuća dogovorenim stručnim organima.

4. Timski rad i saradnja

U procesu asistencije učeće u timskom radu i saradnji je oblast koja osigurava optimalno uključenje svih dostupnih resursa na nivou škole i zajednice. Timski rad i saradnja prati sve aspekte asistencije. Koristi resurse u zajednici i uspostavlja saradnje sa udruženjima, savjetovalištima i centrima za socijalni rad, kada je to nephodno, a uz saglasnost i podršku menadžmenta škole i roditelja/staratelja.

5. Saradnja s roditeljima

Asistent/ica u procesu asistencije poznaće porodično okruženje djeteta i kontinuirano surađuje s roditeljima/starateljima djeteta razmjenom informacija i planiranjem određenih zajedničkih aktivnosti timski procjenjem kao važnim za rast, postignuća i razvoj djeteta.

6. Dokumentacija o asistenciji

Asistent/ica u procesu asistencije vodi dokumentaciju o aktivnostima asistencije. Sadržaj dokumentacije je sastavni dio ovog modela.

7. Stručno usavršavanje

U skladu sa zahtjevima aktivnosti koje ostvaruje u procesu asistencije, asistent/ica kontinuirano se stručno usavršava, unapređuje svoje profesionalne kompetencije koristeći modele kako na individualnom osnovu tako i na organizovanim drugim oblicima usavršavanja.

Profil asistenta - Ko može biti asistent/ica u nastavi

U skladu sa zahtjevima proisteklim iz oblasti rada i uloga u procesu asistencije, može se govoriti o kreiranju profila asistenta. Prvenstveno to je osoba koja želi obav- lji aktivnotsti pomoći i podrške djetetu s posebnim potrebama. To bi trebala biti osoba koja ima o pedagoško znanje, znanje o pedagoškim implikacijama posebnih obrazovnih potreba, kompetencije za primjenu znanja, skolnost timskom radu i saradnji. Dakle možemo govoriti o slijedećim zvanjima:

- diplomanti nastavničkih fakulteta (predbolonjski studij), i diplomanti socijalnog rada,

- nastavnici/profesori razredne nastave,

- nastavnici/profesori predmetne nastave

- profesori pedagogije,

- edukator-rehabilitator,

- diplomirani psiholog.

Mogućnost za uključenje za asistenciju u nastavi može se odobriti i studentima:

1. svršenici I ciklusa nastavnih fakulteta/smjerova, (baccalaureate),

2. svršenici I ciklusa edukacijsko-reabilitacijskih fakulteta, (baccalaureate),

3. svršenici II ciklusa nastavnih fakulteta/smjerova, (magistar struke),

4. svršenici II ciklusa edukacijsko-reabilitacijskih fakulteta, (magistar struke).

Izuzetno i posebnom odlukom u proces Asistencije može biti uključen i roditelj/staratelj djeteta ili neki drugi član porodice.

Polazeći od specifičnosti dodatašnjeg inicijalnog obrazovanja navedenih struka poželjno je osigurati dodatnu obuku za program asistencije u nastavi. Dodatna obuka bi trebala osigurati određena posebna znanja i kompetencije. Kreiranje Programa ostvariti na nivou Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta.

IV Dokumentacioni Okviri – Dnevnik asistencije

Dokumentacioni Okvir za program asistencije bi trebao da sadži određene sadržaje koji se tiču osnovnih informacija, sadržaje pomoći kojih je vidljivo opravdano i pristup asistencije sa aspekta zahtjeva brige o djetetu i procjene odluke, obim aktivnosti, akteri i saradnici u procesu asistencije, obim aktivnosti, primjenjena metodologija rada i praćenje i evaluacija postignuća u rastu i razvoju djeteta. Dokumentacioni Okvir asistencije u nastavi polazi od određenja: DOKUMENT (eng. document) zapisana informacija

ASISTENCIJA U NASTAVI

Moje ime je Nina Cigić. Asistent sam u OŠ „Antuna Branka Šimića“ u Mostaru. Po zanimanju sam psiholog i psihoterapeut. Psihologija je nešto što me oduvijek zanimalo u smislu ljudskoga ponašanja, interakcije, percipiranja, te ponašanja pojedinca i grupe ljudi i naravno kako tim istim pomoći u prevladavanju različitih životnih poteškoća te poboljšanju kvalitete života. Nakon završene gimnazije u kojoj sam dvije godine išla na psihologiju kao izborni predmet, upisujem studij psihologije, koji nije bio izbor već prirodan

slijed. Nakon završenog studija upisujem edukaciju na institutu za grupnu psihanalizu u trajanju od deset godina i tu stječem zvanje psihoterapeuta. Kroz svoj rad stekla sam iskustva sa različitim profilima ljudi, osobito kroz grupne i individualne terapije. 2019. god. postajem asistent u nastavi predivnom dječaku koji se zove Andrej. Ide u prvi razred i nastavu prati kroz redovan nastavni plan i program. Andrej ima nekoliko dijagnoza a to su Down sindrom, hipotireoza, dijabetes melitus- ovisan je o inzulinu i bez komplikacija je. Pri prvom

susretu sa Andrejem odmah se stječe dojam da je riječ o izrazito sposobnom i socijalnom dječaku. Andrej potječe iz obitelji u kojoj se jako dobro vodi računa o njemu i njegovom zdravstvenom stanju. Njegovi roditelji imaju jako dobru i uspješnu suradnju sa logopedima i edukatorima, koje on redovno posjećuje dva puta tjedno.

MEIZU M6 Note
DUAL CAMERA

Kao što sam već naglasila, Andrej prati redovan nastavni plan i program, i uz asistenciju uglavnom uspješno svladava nastavne sadržaje. Ima veliku motivaciju za rad i sudjeluje u skoro svim školskim aktivnostima. Nekada dolazi do pada koncentracije pa ga je u tome momentu potrebno poticati na daljnji rad. Već sam rekla da Andrej ima dijabetes, a znamo da je riječ o bolesti, koja htjeli mi to ili ne, upravlja našim raspoloženjem i ponašanjem. Tako da ni Andrej

nije izuzetak. Upravo zbog dijabetesa koji nekada zna biti niži a nekada i visi a u većini vremena je u stabilan, ima promjene raspoloženja koje u tom momentu utječu na njegov rad. Tako da i on kao i sva ostala djeca u njegovom okruženju ima dobrih i manje dobrih dana. Primjer, ako mu šećer padne on se na trenutak povuče u sebe i bude tiši nego inače sto momentalno utječe na njegov rad, ali kako znamo sto trebamo u tome trenutku učiniti,

reagiramo momentalno i njegov šećer se jako brzo vraća u normalno stanje a sa tim i njegovo raspoloženje i volja za obavljanje radnih zadataka.

Andrej ima senzor na ruci i aparat pomoću kojega možemo mjeriti šećer u svakom trenutku. A nekada to radimo i iz prsta.

Kao mali išao je u vrtić sa ostalom djecom normalnog funkcioniranja, tako da prelazak u školu za njega nije predstavljao nikakav traumatičan događaj, čak što vise to je bio normalan tijek događaja. Djeca u školi su ga jako dobro prihvatile a i on njih. Andrej je vizualan tip, sve što vidi ponovit će, naučiti i usaditi u sebe a sa druge strane djeca

normalnog funkcioniranja imaju priliku odrastati sa malo drugačijim djetetom i zbog toga je integracija jako bitna. Na jesen smo imali igrokaz „Jesenko“, gdje je Andrej jako dobro odradio svoju ulogu, njegova učiteljica je jako zadovoljna bila sa njegovom izvedbom. Nakon toga u dvanaestom mjesecu smo imali Božićnu priredbu, gdje se izrazito

dobro uklopio sa ostalom djecom i uspješno odradio svoj zadatak. Andrej inače nema tremu od javnog nastupa i kako lako sklapa nova poznanstva..U drugom mjesecu u školi smo imali maškare, on se naravno maskirao, i u svojoj novoj ulozi proveo je cijeli školski dan.

Andrej je u školu došao sa dosta dobrim predznanjem, tako da mu je većina sadržaja bila poznata. Kada komunicira sa priateljima u razredu i sa učiteljicom kako je otvoren ali na momente zna biti i nerazgovijetan. Zbog povremenog pada koncentracije potrebno ga je

poticati na rad. Pomoći mu je nužna ali uz zajednički rad postiže jako dobre rezultate.

Sva djeca zaslužuju da budu ravnopravni sudionici društvene zajednice, prema tome trebaju imati jednakopravno pravo na odgoj i

obrazovanje. Ovakvu jednakost omogućuje upravo inkluzija, čije ostvarenje ovisi o sposobnosti asistenata, njihovim stavovima te suradnji sa roditeljima i stručnim timom.

PRIMJER USPJEŠNE INKLUZIVNE PRAKSE

ASISTENCIJA U NASTAVI

Jedna od ključnih kompetencija potrebnih za odgojno-obrazovni rad u djetinjstvu povezana je sa postizanjem društvene pravde kroz aktivno bavljenje pitanjima različitosti, jednakosti i socijalne inkluzije. Sva djeca i odrasli imaju pravo razvijati se i napredovati u kontekstu koji karakteriziraju pravdu i uvažavanje različitosti. Djeca, roditelji i učitelji, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeroispovjest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, imovinsko stanje, onesposobljenost, rođenje ili drugi status, imaju pravo na kvalitetne odgojno-obrazovne programe oslobođene od diskriminacije. Bitnu ulogu u procesu inkluzije djece s teškoćama u razvoju imaju asistenti. Asistent je osoba koja provodi individualan rad s učenicima s teškoćama u razvoju, ostvarujući pritom dvostruku ulogu: pomaže učenicima u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja te posreduje u uspostavljanju interakcije među

učenicima unutar odjela. Dijete razvija temeljno povjerenje u sebe i druge ljudе kroz doživljaj načina na koji ga drugi uvažavaju i potvrđuju njegovu vrijednost. Bitna stavka u svemu tome je razvoj samopouzdanja. Samopouzdanje se gradi tako što svako dijete pomno prati i pamti svakodnevna iskustva vezana uz vlastita postignuća i odnose sa drugima. Ono dakle nastaje iz svojevrsne riznice pohranjenih komentara o samome sebi. Ti se komentari odnose na dječe sposobnosti, reakcije i osobine. Njima svako dijete pridodaje svoja vlastita tumačenja onoga što je čulo o sebi, kao i ono što je čulo ili samo procijenilo o drugoj djeci s kojom se uspoređuje ono samo, ili čuje usporedbe od drugih. Ono što je ključno za postizanje dobre pozitivne prakse u odgojno-obrazovnom radu su prije svega izvrsna suradnja roditelja i škole, kao i razvoj područja upravljanja razredom. Najznačajnija područja upravljanja razredom:

1. Prilagodba sadržaja podučavanja svakom učeniku.

2. Razvijanje suradničkih odnosa u cilju prihvatanja svih učenika u razredu kao ravnopravnih i jednakih vrijednih.

3. Uspješno suprotstavljanje ometajućem i izazovnom ponašanju učenika.

U učionici radim već 13 godina. Prvi put u ovoj generaciji učenika dobila sam čast učiti posebnu djevojčicu. To je bio novi izazov, ali s druge strane i velika odgovornost. Cijelu priču i primjer dobre prakse uvelike je olakšalo uvođenje asistentice u rad s djevojčicom. Na taj način učenicima s teškoćama u razvoju osigurava se pravo na kvalitetno obrazovanje te ih se priprema za samostalno sudjelovanje u društvu.

Ne tako davno, polaskom u prvi razred školske 2018./19.-godine uz prve korake u školi išli su rame uz rame ponos, neizvjesnost, krupne oči jedne djevojčice u kojima se nazirao strah od novog, nepoznatog. Vidjela sam je kao čvrstu i simpatičnu djevojčicu s kojom me čeka mnogo izazova. Vedra, draga, posvećena, hrabra...to je djevojčica nasmijanog lica u mojim očima. Ona i njen Down sindrom traže sve ono što sva djeca zapravo žele, a to je: ljubav, sreća, radost, razumijevanje, osjećajnost, sigurnost, znanje, pažnju, iskrenost, prijateljstvo... Socijalizacija - ključna riječ, prekretnica, most koji spaja učenike sa uspješnim životom i radom u školi. Sve kreće od socijalizacije, prihvatanja, prijateljstva. To je i prvi korak, prvi izazov kojeg smo se primili. Sve je počelo sa jutarnjim i dnevnim sastancima, metodama i igrama

preko kojih su se učenici zbližili, bolje upoznali i prihvatili jedni druge baš takvima kakvi jesu. Svi smo različiti, a ipak isti!

Predstavljajući aktivnosti u razredu želja i volja djevojčice da isproba sve te aktivnosti je bila jako izražena. Željela je sudjelovati u svim aktivnostima i pri tom se osjećala važnom, vrijednom, sretnom zato jer je znala da što god uradi neće dobiti kritiku već pohvalu i podršku. Jako voli pohvale. Uostalom, tko ih ne voli.

Asistent u inkluzivnom odjeljenju jedan je od ključnih čimbenika za uspješno usvajanje znanja i vještina ne samo djece sa posebnim potrebama već i za svakog učenika u tom odjeljenju. Asistent u nastavi predstavlja most između učitelja i društva te on svojim aktivnim

sudjelovanjem doprinosi provedbi inkluzije u punom smislu riječi.

Poticanje, motivacija, radoznalost budi u učenicima volju i želju za aktivnijim sudjelovanjem u raznim aktivnostima, gdje nema mjesta strahu od neuspjeha. Takvim postupcima, metodama, ohrabrenju, poticanju kojima su učenici izloženi nestaju prepreke za iskazivanjem svog mišljenja, sudjelovanjem na javnim nastupima na kojima se djevojčica nasmijanog lica uvijek rado odvaja i među prvima pokaže svoje umijeće javnog nastupa. I naravno uvijek izmami osmijeh na lica prisutnih. Veseli se sitnicama, voli pomagati drugima, svi u odjelu dišu kao jedno. To je uspješna socijalizacija individua u odjelu od 24 učenika.

RODITELJI- ključ izvrsne suradnje trokuta škola-učenik-roditelj. Dijelim mišljenje kako je važno stvarati prostore gdje se roditelji osećaju dobrodošlo i sigurno. Pozivanjem roditelja da sudjeluju na radionicama i ostalim aktivnostima unutar škole stvarate mogućnost za pravi dijalog sa roditeljima. Od vitalne je važnosti da znamo zašto radimo određene

stvari i još više, da stavljamo dobrobit svakog djeteta u fokus našeg razmišljanja. Na taj način produbljujemo svoje vještine i znanje, naš profesionalizam i kontinuirano prilagođavamo naše metode rada potrebama učenika u učionici.

Kroz školsku godinu održavamo dobru praksu suradnje s roditeljima i učenicima kroz zajedničke radionice unutar škole. Anketni listići koje popunjavaju roditelji daju mi izvrsnu i pozitivnu povratnu informaciju. Kroz takav rad i suradnju roditelja i učenika učenici se osjećaju vrijednjim članom razrednog okruženja.

Prve dvije godine školovanja donijele su toliko novih iskustava, toliko događaja, aktivnosti koje su obilježile taj period školovanja. Dan koji ćemo zasigurno svi pamtitи jest Dan šarenih čarapa, koji se obilježava 21.3. Taj dan

smo posvetili našoj prijateljici. Učenici su izradili personaliziranu slikovnicu pod nazivom RUKA PRIJATELJSTVA, zajednički sudjelovali na radionici na kojoj su izrađivali suncokret sa prigodnim porukama, pripremili

priredbu i otpjevali pjesmu kojom su poručili da je lakše s rukom u ruci graditi sretnije svjetove. Neka različitost bude naša snaga i naše bogatstvo!!!

Naša draga prijateljica voli školu, rado dolazi u nju i druži se s prijateljima. Kroz igru, pjesmu i ples, aktivnosti koje najviše voli i u kojima pronalazi sebe, dobiva snažnu motivaciju za ostale aktivnosti. Uz pomoć asistentice kako dobro usvaja nastavne sadržaje, svladava socijalno -psihološke prepreke. Asistencija uvelike pomaže učenicima u traženju i

nadogradnji vlastitih potencijala te jačanju osobnosti. S novim spoznajama mijenjaju se temeljni pedagoški ciljevi, orijentacije, strategije učenja i poučavanja. Potreba današnjih razrednih odjela ukazuje na nužnost podrške "asistenta u nastavi" svakom djetetu kome je pomoć potrebna. Stoga je nužno senzibilizirati društvo, poštivati različitosti,

širiti pozitivnu sinergiju. Već je rečeno, da djeca s teškoćama u razvoju mogu i žele doprinositi društvu, a ne ovisiti o njemu. Svakodnevno živjeti i uvažavati različitost svakog djeteta, poštjući i različito kulturno, socioekonomsko porijeklo, nacionalnu, jezičnu, rasnu raznolikost, veliki je profesionalni izazov.

Literatura:

1. Bruner, J. (2000) Kultura obrazovanja. Zagreb:Educa
2. Gardner, H. (2005), Disciplinirani um: Obrazovanje kakvo zasluzuje svako dijete: S onu stranu činjenica i standardiziranih testova.Zagreb:Educa
3. Greenspan, S. I. (2004): Zahtjevna djeca: Razumijevanje, podizanje i radost s pet "teških" tipova djece, Ostvarenje, Lekenik
4. Greenspan, S. I. i Wieder, S. (2003): Dijete s posebnim potrebama: Poticanje intelektualnog i emocionalnog razvoja, Ostvarenje, Lekenik

ULOGA SAVREMENOG UČITELJA U ODGOJNO - OBRAZOVNOM RADU S INOVATIVNIM DIDAKTIČKO – METODIČKIM PRISTUPOM U PODUČAVANJU UČENIKA

Sažetak

Obrazovanje je snažan društveni čimbenik i pokretač razvoja, zbog čega mu se u svijetu i u nas pridaje sve veće značenje. Potaknuta dugogodišnjim i vlastitim iskustvom u radu s djecom, učenicima s teškoćama u razvoju, vođena uvjerenjima da je svako dijete posebno na svoj način, želim da kroz ovaj rad pokažem sposobnost i ulogu učitelja u izradi i primjeni inovativnih, individualiziranih didaktičko – metodičkih materijala, koji mogu potaknuti individualne sposobnosti i interes te pridonijeti učenikovoj motivaciji. Didaktičko – metodički postupci predstavljaju određene strategije i postupke prilagođavanja nastavnih sadržaja s individualnim osobinama svakog učenika. Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi usmjerava učitelje i nastavnike na postavljanje novih zadataka, metoda, oblika rada i izradu individualnih nastavnih sredstava. Također, inkluzivni odgoj u školama treba da omogući učiteljima i nastavnicima adekvatnu stručnu psihološko – pedagošku podršu u radu, omogući materijalno tehničke uslove rada i svakako da podršku svim učenicima i porodicama koje su dio inkluzivnog odgojno – obrazovnog procesa. Inkluzivni odgoj i obrazovanje zahtijeva multisektoralnu sistemsku saradnju. Inkluzija ne može biti volja i želja pojedinca, nego podrška cijelog društva.

Obrazovanje je snažan društveni čimbenik i pokretač razvoja, zbog čega mu se u svijetu i u nas pridaje sve veće značenje. Potaknuta dugogodišnjim i vlastitim iskustvom u radu s djecom, učenicima s teškoćama u razvoju, vođena uvjerenjima da je svako dijete posebno na svoj način, želim da kroz ovaj rad pokažem sposobnost i ulogu učitelja u izradi i primjeni inovativnih, individualiziranih didaktičko – metodičkih materijala, koji mogu potaknuti individualne sposobnosti i interes te pridonijeti učenikovoj motivaciji. Didaktičko – metodički postupci predstavljaju određene strategije i postupke prilagođavanja nastavnih sadržaja s individualnim osobinama svakog učenika. Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi usmjerava učitelje i nastavnike na postavljanje novih zadataka, metoda, oblika rada i izradu individualnih nastavnih sredstava. Također, inkluzivni odgoj u školama treba da omogući učiteljima i nastavnicima adekvatnu stručnu psihološko – pedagošku podršu u radu, omogući materijalno tehničke uslove rada i svakako da podršku svim učenicima i porodicama koje su dio inkluzivnog odgojno – obrazovnog procesa. Inkluzivni odgoj i obrazovanje zahtijeva multisektoralnu sistemsku saradnju. Inkluzija ne može biti volja i želja pojedinca, nego podrška cijelog društva.

Ključne riječi: inkluzivno obrazovanje, učitelj, didaktičko – metodička prilagodba

Inovativni didaktičko – metodički pristup u radu s učenicima

Pristup učenicima u odgojno – obrazovnom radu se mijenja kroz historiju čovjekovog razvoja. Obrazovanje se smatra aspektom socijalizacije, a ono uključuje sticanje znanja i učenje vještina, također utiče i na stvaranje uvjerenja i moralnih vrijednosti (Haralambos i Holborn, 2004). Učenici u školu dolaze sa svojim posebnostima, različitostima i

identitetima (Vican, 2013), te se zbog toga prirodno razlikuju i prema svojim vlastitim osobinama i sposobnostima za učenje (Karamatić Brkić, 2013). Svako dijete na svoj specifičan i originalan način u kontaktu s drugim ljudskim bićima, školom i svijetom koji ga okružuje pokazuje svoje vlastite intelektualne, senzorne, motorne, emocionalne, socijalne, kulturne osobine. To sve nam daje priliku da dijete, odnosno učenika upoznamo na površinskom nivou njegove kompleksne ličnosti. Međutim da bismo potpuno ili na bolji način upoznali učenika, potrebno je da posmatramo učenika u interakciji s drugom djecom, postavljamo pitanja, pitamo se i propitujemo, na koji način reaguje na promjene, kako usvaja i obrađuje informacije, kakvi su njegovi vlastiti obrasci ponašanja, interakcija porodice, kako reaguje emocionalno..Na temelju toga, možemo bolje upoznati i saznati puno toga o učeniku, upoznati njegove potrebe (Kostelnik i sur.2004). Koncept inkluzivnog obrazovanja odgojno – obrazovne ustanove stavlja pred nove zadaće u kojima se uloga učitelja, a kasnije i nastavnika mijenja u skladu sa zahtjevima obrazovnih politika. Uloga učitelja i nastavnika u savremenom obrazovanju, a samim tim i u provođenju inkluzivne prakse je osigurati podršku učeniku primjerenim, individualiziranim didaktičko – metodičkim pristupom u procesu usvajanja nastavnih sadržaja. Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi usmjerava učitelje i nastavnike na postavljanje novih zadataka, novih metoda te novih oblika rada. U svemu navedenom potrebno je uvažavati i individualne mogućnosti i interesovanja učenika. Škole trebaju da njeguju inkluzivnu praksu, ali pored toga trebamo govoriti i o poteškoćama s kojima se susreću učitelji i nastavnici. Cilj ovog rada je upoznati se s izradom i upotrebom vizuelnih materijala i njihove koristi u svrhu

kominikacije kao možda najvažnijeg alata pri učenju, ali i da bude od koristi učiteljima/nastavnicima, roditeljima i svim drugim akterima obrazovanja ne samo da poboljšaju rad s djecom, nego da im da podršku u njihovom radu koja je neophodna njima samima.

Zaključak

Pozitivni stavovi, volja, želja, educiranje učitelja i nastavnika, uvažavanje, pomaganje, izrada i osiguravanje pravilnog i primjerenog didaktičko – metodičkog materijala, pokazuje veliku volju i spremnost za prihvatanje svakog učenika u odgojno – obrazovnom radu. Ponekad ulažući sve napore, ne ostvarimo i ne postignemo željene ciljeve, ali je važno da pravimo male korake. Inkluzivno obrazovanje je proces učenja i uvažavanja mnogih faktora. Odgoj i obrazovanje ne počinje i ne završava u školi s učiteljem i nastavnikom, to je cjeloživotni proces koji počinje u porodici, nadograđuje se u školi i kasnije nastavlja u široj društvenoj zajednici. Sami možemo učiniti malo, ali zajedno možemo postići mnogo toga. Inkluzivni odgoj i obrazovanje zahtijeva multisektoralnu i multiinstitucionalnu sistemsku saradnju. U radu su prikazani samo neki od izrađenih didaktičko – psiholških materijala u radu s učenicima.

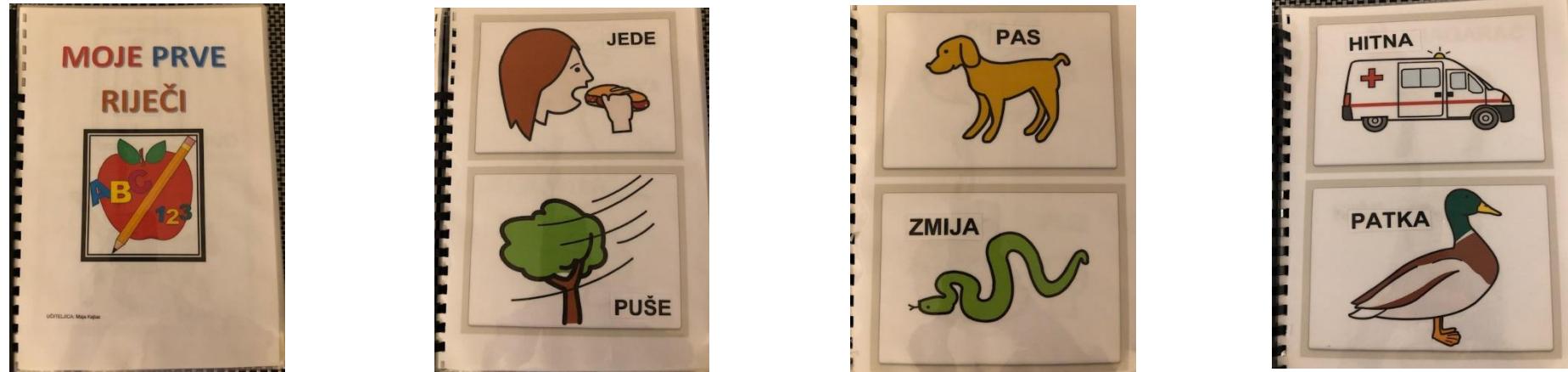
Literatura

1. Haralambos, M., Holborn, M. (2004), Sociojlogija: Teme i perspektive, Zagreb:GOLDEN MARKETING – TEHNIČKA KNJIGA.
2. Vincan, D. (2013). Inkluzivna kultura osnovnih škola s gledišta učenika, Život i škola.
3. Karamatić Brčić, M. (2013).Prepostavke inkluzije u školi. Život i škola.
4. Kostelnik, M.J., Onaga, E., Reohde, B., Whiren, A. (2004). Djeca s posebnim potrebama: priručnik za odgajatelje, učitelje i roditelje. Zagreb:Educa.

PRIKAZ DIDAKTIČKO – PSIHOLOŠKOG MATERIJALA

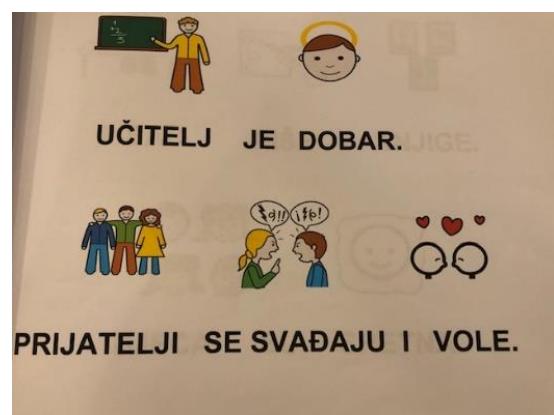
1. Komunikacija – riječi- vizuelni materijal
2. Raspored, adaptivne knjige – vizuelni materijal
3. Lektira – vizuelni materijal

1. KOMUNIKACIJA – MOJE PRVE RIJEČI VIZUELNI MATERIJAL

2. RASPORED, ADAPTIVNE KNJIGE – VIZUELNI MATERIJAL

Primjeri realizacije uspješne prakse u inkluzivnoj nastavi u osnovnoj školi na primjeru razvića leptira

Uvod

Pojam inkluzije podrazumijeva smanjivanje svake vrste isključivanja i diskriminacije, odnosno smanjivanje svake vrste prepreke igri, učenju i participaciji sve djece. Inkluzija također znači spoznaju različitosti i sličnosti među djecom te uvažavanje istih. Spoznaja da se djeca razlikuju jedna od drugih znači da razumijemo različite načine na koje ona reagiraju na zajednička iskustva (Booth et al., 2006).

Inkluzivno obrazovanje temelji se na ljudskome pravu na obrazovanje proklamiranim Općom deklaracijom o ljudskim pravima (1948.) te pravu djece zajamčenim načelom nediskriminacije u Konvenciji o pravima djeteta donesenoj na Općoj skupštini UN-a 1989. godine. Do danas su doneseni brojni međunarodni i nacionalni dokumenti koji zahtijevaju „obrazovanje za sve“, među kojima posebno mjesto ima dokument iz Salamanke: „Inkluzivne škole trebaju biti prilagođene svoj djeci bez obzira na njihovo fizičko, intelektualno, socijalno, emocionalno, jezično ili neko drugo stanje. One trebaju uključiti djecu s teškoćama i nadarenu djecu, djecu iz zabačenih krajeva, nomadske populacije, djecu jezičnih, etničkih i kulturnih manjina i drugih skupina u nepovoljnem položaju ili pripadnika marginaliziranih skupina ili područja“ (UNESCO, 1994., čl. 3 Izjave iz Salamanke).

Inkluzija u obrazovanju podrazumijeva „aktivno uključivanje djece u sve komponente odgojno-obrazovnog procesa, pri čemu se djeca tretiraju kao aktivni subjekti, a ne pasivni primatelji informacija u uvjetima koji su na raspolaganju. (Bouillet, 2010). Krajnji cilj tako organiziranog odgojno-obrazovnog procesa je stvaranje sistema koji je prilagođen različitostima djece i koji svoj djeci osigurava kvalitetne uvjete za učenje u skladu s njihovim potrebama. S druge strane, Gianna Knowles (2011) pod inkluzijom podrazumijeva sve korake koje škola i društvo poduzimaju kako bi se učenici i njihovi roditelji osjećali dobrodošlima. To znači da poželjan pristup nije izdvajanje posebnih grupa i programa, već otvorenost prema širenju vidika i

prilagodba postojećih struktura potrebama svih učenika pa tako i učenika s teškoćama. Na taj način učenici s teškoćama imaju mogućnost sudjelovati u svim aktivnostima razrednog odjela te odrastati, obrazovati se i družiti se sa svojim vršnjacima u razredu.

Inkluzivni proces je sastavljen od mnogobrojnih, malih i velikih koraka i zahtjeva vrijeme, postupnost i, iznad svega, dobru promišljenost, a baziran je na vjerovanjima, stavovima i vrijednostima, pedagoškim znanjima i sposobnostima. Inkluzija stvara novi odnos prema različitosti i različitim mogućnostima. Koristi od inkluzije su višestruke: djeca sa smetnjama u razvoju dobijaju mogućnost da ostvare kontakt s drugom djecom i da se socijalizuju; djeca bez smetnji u razvoju će na ovaj način naučiti da poštuju različitosti, da razvijaju humanost i toleranciju; škola i sistem obrazovanja u cjelini postaju humaniji, otvoreniji, dostupni svima i u skladu su s potrebama i mogućnostima pojedinaca. Sve ovo vodi pravednijem društvu, društvu tolerantnijem na razlike.

Posljednjih nekoliko godina, u programima odgojno-obrazovnih sustava diljem svijeta, pa tako i u Bosni i Hercegovini, vidljiva je promjena u načelima koja se tiču odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju. O tome svjedoče i brojni dokumenti i promjene u državnom, entitetskom i kantonalmu zakonodavstvu kojima se nastoje zadovoljiti odgojno-obrazovne potrebe djece s teškoćama u razvoju. Do nedavno, djeca s teškoćama u razvoju izdvajala su se iz redovitih škola i razrednih odjela i smještala su se u posebne ustanove. U novije vrijeme, u pogledu odgoja i obrazovanja djece s teškoćama, naglasak je na inkluziji odnosno potpunom uključivanju djece s teškoćama u razvoju u redovite škole i redovne razredne odjeljenja gdje ona odrastaju, obrazuju se, uče i socijaliziraju se zajedno sa svojim vršnjacima koji nemaju posebnih potreba.

Asistenti u nastavi

Prema Greenspan, et al. (2003), asistent u nastavi osoba je koja provodi individualni rad s

učenicima s teškoćama u razvoju, ostvarujući pritom dvostruku ulogu: pomaže učenicima u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja te posreduje u uspostavljanju interakcije među učenicima s teškoćama u razvoju i ostalim učenicima u razredu. Slično tome, Igric et al. (2008) navode kako je asistent u nastavi osoba čija je glavna zadaća "neposredna podrška učenicima s teškoćama u razredu, kojom im se pomaže u uključivanju u razredni kolektiv te savladavanju socijalno-psiholoških prepreka i nastavnih sadržaja.". Glavna uloga asistenata u nastavi je pomoći i podrška učenicima s teškoćama kako bi uspješno svladali odgojno-obrazovne izazove, a navedene su i konkretnе dužnosti i područja rada asistenata u nastavi.

Osnovna zadaća asistenta u nastavi koja je usmjerena na svakodnevnu podršku učeniku:

- u razredu direktnim radom pomaže učeniku s teškoćama u uključivanju u razredni kolektiv, savladavanju socijalno-psiholoških prepreka, boljem snalaženju u školskom okruženju te usvajanju nastavnih sadržaja;
- daje podršku u pripremi realizacije nastavnog procesa učitelju/nastavniku, omogućujući razvoj potencijala, sposobnosti i vještina svakog učenika;
- u suradnji s učiteljem/nastavnikom pomaže u pripremanju individualiziranih materijala za nastavu primjenom prikladnih didaktičko-metodičkih postupaka;
- prema potrebi koristi skale procjena, upitnike, zadatke;
- koristi znanja o karakteristikama i razvoju djece kako bi se svako dijete razvijalo u skladu sa sopstvenim potrebama, mogućnostima i interesovanjima, uz uvažavanje različitosti i ličnosti svakog djeteta;
- osnaženi iskustvom neposrednog rada u razredu u suradnji s učiteljem/nastavnikom (i roditeljima učenika) asistenti predlažu nove mogućnosti primjene individualiziranih programa (prilagodba sadržaja, individualizacija postupaka), te surađuju u realizaciji planiranog;
- promovira razvijanje empatije, te iskazivanje međusobnog poštovanja

- među učenicima/učenicama različitog kulturološkog, socijalnog, ekonomskog okruženja, te edukativnog statusa;
- asistent u nastavi se uključuje i u rad škole, prema potrebi surađuje s ostalim učiteljima/nastavnicima unutar kolektiva, a sve u svrhu poboljšanja uvjeta školovanja svih učenika škole;
- koristi različite metode za praćenje i dokumentovanje procesa napredovanja djeteta;

Asistent u nastavi vodi dnevnik rada. Svakodnevno bilježi što je i na koji je način radio u školi (nastavni predmet, kratki opis aktivnosti tokom rada).

U okviru ovog istraživanje korištena je strategija obrazovanja i aktivnog učenja. Strategije obrazovanja su poučavanje i učenje, strategija doživljavanja i izražavanja doživljenog, strategija vježbanja i strategija stvaranja (Bognar i Matijević, 2002). U aktivnoj nastavi se mogu primijeniti različiti postupci. Aktivno učenje se spominje i kao sinonim za savremeni pristup učenju u kojem su učenici aktivni konstruktori vlastitog znanja. Odnosno, aktivno učenje podrazumijeva smisleno učenje, učenje putem otkrivanja, stvaralačko učenje. Naravno s obzirom da je riječ o inkluzivnoj nastavi, aktivno učenje je prialgođeno njihovom uzrastu i njihovoj intelektualnoj mogućnosti.

Literatura

- Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (2011). Izvješće o provedbi Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH.
- European commission (2012). Commission staff working document - Bosnia and Herzegovina 2012 progress report
- Bognar, L., Matijević, M. (2002). Didaktika. Školska knjiga, Zagreb.
- Booth, T., Ainscow, M., Kingston, D. (2006). Index for Inclusion: developing play, learning and participation in early years and childcare. CSIE, Bristol.
- Bouillet, D. (2010). Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja. Školska knjiga, Zagreb.
- Brust, M., Mlinarević, V., Zlatarić, S. (2009.) Pozitivni ishodi individualiziranog rada asistenta u nastavi s učenikom s ADHD-om. Aspekti jednakih mogućnosti i dopunska obrazovanja: integracija, podešavanje, spol. Subotica : Verzal, pp. 129-139.
- Knowles, G. (2011) Supporting Inclusive Practice. Routledge, New York.
- Greenspan, S., Wieder, S., Simons, R. (2003). Dijete s posebnim potrebama: poticanje intelektualnog i emocionalnog razvoja. Ostvarenje, Buševac.
- Igrić, Kobetić, Lisak, N. (2008). Evaluacija nekih oblika podrške edukacijskom uključivanju učenika s posebnim potrebama. Dijete i društvo. 5(1/2): 179.-196.
- Pedagoški zavod Tuzla (2010). Elaborat o formiraju razvojno-inkluzivnih odjeljenja na području TK.
- Pravilnici o odgoju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama entiteta/kantona/Brčko Distrikta
- OECD (2007). Obrazovna politika za rizične učenike i učenike s teškoćama u Jugoistočnoj Evropi - Bosna i Hercegovina.
- UNESCO. (1994). The Salamanca Statement Framework for Action on Special Needs Education, Adopted by the World Conference on Special Needs Education: Access and Quality, 7–10 June, Salamanca, Spain. UNESCO.

OSNOVNE INFORMACIJE - PRIPREMA

Osnovna škola	IV Osnovna škola Mostar
Realizator	Safija Boškailo, prof. biologije
Kontakt e-mail	safija_sijak@hotmail.com
Predmet	Biologija
Razred	VI
Nastavna oblast	Insekti
Nastavna jedinica	Razviće leptira
Oblici rada	Frontalni, individualni
Metode rada	Razgovor, objašnjavanje, demonstracija, posmatranje
Nastavna sredstva, izvor znanja	Priručnik (radna sveska), olovka, gumica, bojice, živi materijal
Korelacija sa drugim nastavnim predmetima	Bosanski jezik i književnost, Likovno
Cilj	Upoznati faze razvića leptira (od gusjenice do prekrasnog leptira)
Ishodi učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Nabralja faze razvića leptira • Prepoznaje i razlikuje pojedine faze razvića leptira

ARTIKULACIJA NASTAVNOG ČASA

UVODNI DIO:

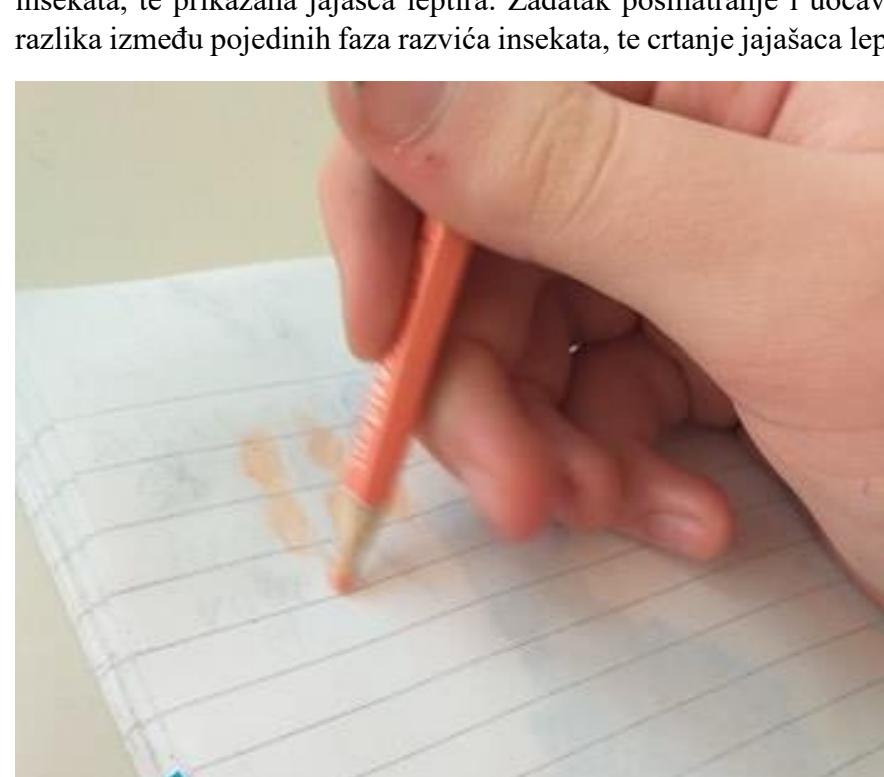
Priprema za rad.

1. Aktivnost: Upoznavanje sa razvićem insekata na osnovu fotografija, i izgledom jajašaca leptira

(Cilj – upoznavanje sa razvićem insekata, razvijanje zapažanja i obogaćivanje rječnika)

- kompetentan/na je za pružanje podrške nastavniku u realizaciji nastavnog procesa, te kontinuirano unapređuje svoje stručne kompetencije.

Učenik je imao ispred sebe svesku u kojoj je improvizovano razviće insekata, te prikazana jajašca leptira. Zadatak posmatranje i uočavanje razlika između pojedinih faza razvića insekata, te crtanje jajašaca leptira.

Komentar: Učenik je posmatrao faze razvića insekata, te izgled jajašaca leptira, prema utvrđenom cilju.

GLAVNI DIO:

2. Aktivnost: Posmatranje gusjenice leptira na živom materijalu

(Cilj – upoznavanje ove faze razvića leptira, gdje se gusjenica intenzivno hrani da bi dosla u fazu mirovanja, te uočavanje razlika u odnosu na prethodnu fazu razvića leptira)

Učenik je imao ispred sebe živi materijal – gusjenicu leptira. Zadatak je posmatranje i uočavanje razlika u odnosu na prethodnu fazu

Komentar: Učenik je uspješno obavio zadatak, prema utvrđenom cilju. Posmatrao je gusjenicu leptira i uočavao razlike u odnosu na prethodnu fazu.

3. Aktivnost: Posmatranje kukuljice leptira na živom materijalu

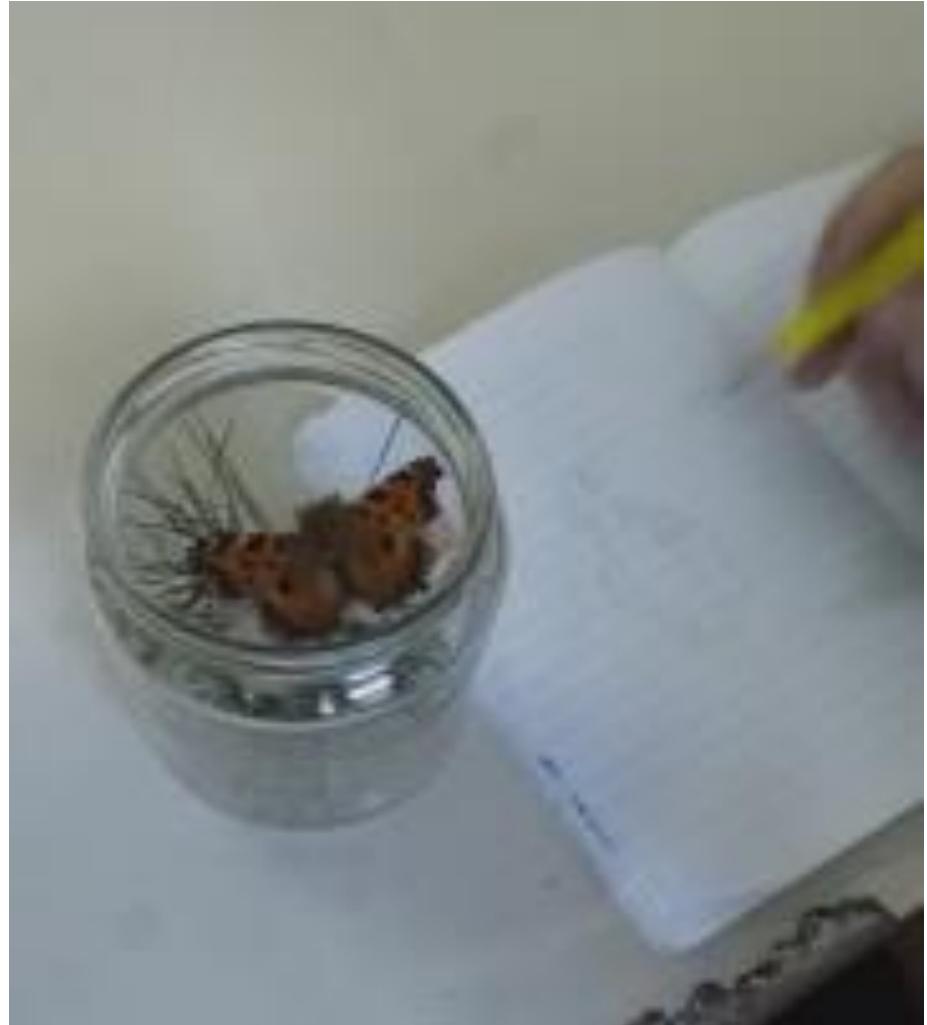
(Cilj – upoznavanje ove faze razvića leptira, te uočavanje razlika u odnosu na prethodne faze razvića leptira gdje se gusjenica nakon nekog vremena zakukuljila)

Komentar: Učenik je uspješno obavio zadatak, prema utvrđenom cilju. Posmatrao je kukuljicu leptira i uočavao razlike u odnosu na prethodnu fazu.

4. Aktivnost: Posmatranje odraslog leptira

(Cilj – upoznavanje ove faze razvića leptira gdje se gusjenica pretvara u leptira, te uočavanje razlika u odnosu na prethodne faze razvića leptira)

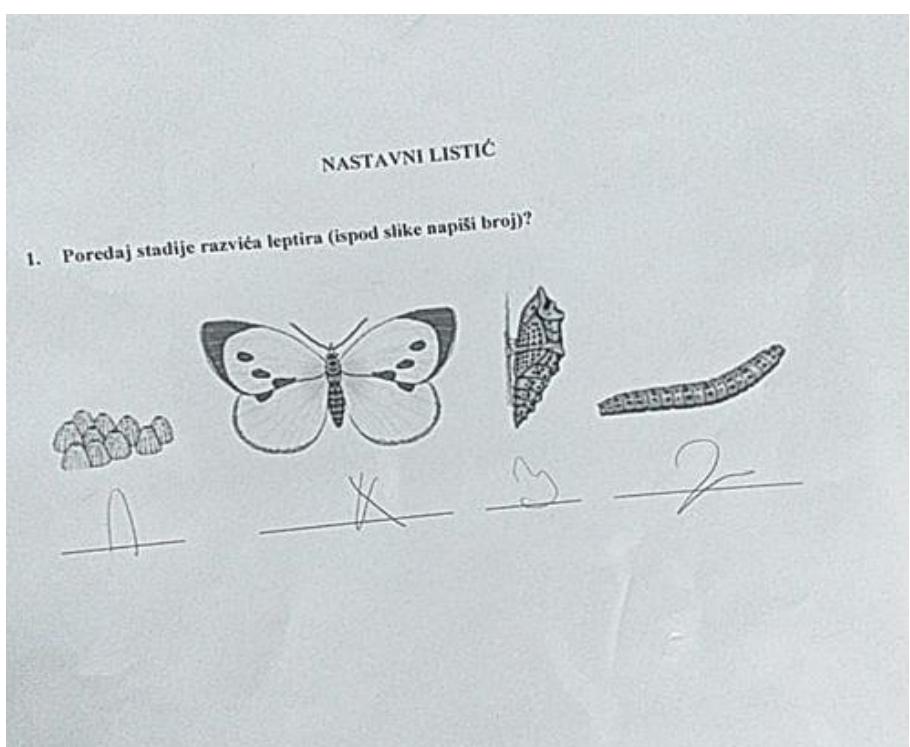

Komentar: Učenik je uspješno obavio zadatak, prema utvrđenom cilju. Posmatrao je odraslog leptira i uočavao razlike u odnosu na prethodnu fazu.

ZAVRŠNI DIO

5. Aktivnost: Određivanje redoslijeda razvića leptira

(Popunjavanje nastavnog listića s ciljem provjere usvajanja znanja o razviću leptira)

Komentar: Učenik je uspješno obavio zadatak, prema utvrđenom cilju. Popunio je nastavni listić, tačno.

Napomena: U attachmentu je priložen i originalni video razvića leptira na živom materijalu, gdje se vidi da učenik posmatra i prati faze razvića leptira!

Pospremanje pribora za rad!

Napomena: Sve aktivnosti su se izvodile uz stalni podsticaj i individualni pristup. Učenik je nakon određenog vremena osjetio zamor, te je nakon par minuta odmora bio spreman za nastavak aktivnosti. Bitno je istaknuti i činjenicu da se učenik izuzetno dobro socijalizovao i adaptirao na školsku sredinu, da je odlično prihvaćen od strane vršnjaka. Neophodna je stalna komunikacija sa roditeljima kako bi učenik što bolje usvojio predviđeno nastavno gradivo.

Individualna podrška u praksi asistencije u nastavi

Sažetak:

Nakana ovog rada je djeljenje iskustva nastalog u toku realizacije poslova i zadataka asistencije u nastavi. Poznato je da je jedan od uslova za uspješnu inkluziju u obrazovanju angažovanje asistenata u nastavi, što je u našim školama relativno nova praksa. U stručnoj literaturi definisana je i osnovna uloga asistenta u nastavi, ali u neposrednoj praksi izazovi s kojima se susreću asistenti zahtjevaju cijelovitije razumijevanje poslova i zadataka asistenata u nastavi.

Ključne riječi: inkluzija, asistent u nastavi

Uvod

Upoznavanje s poslovima i zadacima asistenta u nastavi ostvarila sam tokom realizacije pripravnika staža u navedenoj školi. Naime u školi je već bila angažovana kolegica kao asistent u nastavi, pa sam u razgovorima s njom, ali i prisustvujući stručnim aktivima, odjeljenskim vijećima dobila dragocjene informacije o asistenciji u nastavi. Zahvaljujući tome lično angažovanje u tim poslovima bilo je preglednije u smislu razumijevanja uloge i zadaće ali i potrebnih kompetencija za kvalitet obavljanja poslova.

1. Razumijevanje osnovnih pojmlja

Osnovna polazišta u procesu uključivanja asistencije u nastavi jeste inkluzivno obrazovanje kao osnovno pravo na kvalitetno obrazovanje za svu djecu. Ono se razvilo kao pokret koji je trebalo da bude izazov dosadašnjoj ekskluzivnoj teoriji i praksi i postao favorizirani usvojeni pristup koji se odnosi na

uključenje i pravo na kvalitetno obrazovanje svih učenika u redovnim školama i učionicama. Kao jedan od preduslova za postizanje kvalitetnog obrazovanja za svu djecu svakako je asistencija u nastavi s napomenom da se također koristi pojam – pomoćnik u nastavi. U najširem smislu to je *osoba koja pruža podršku i pomoć u realizaciji nastavnog i vannastavnog procesa u odgojno-obrazovnoj ustanovi, pritom saradjujući sa nastavnicima i odgajateljima, svim učenicima i djecom (djecom s posebnim potrebama), roditeljima, stručnim saradnicima (ekspertima-rehabilitatorima) ostalim pedagoškom službom i menadžmentom odgojno-obrazovne ustanove*.

U osnovi on pruža pomoć prema individualnim potrebama djeteta ili učenika s posebnim potrebama ili teškoćama u razvoju u onoj mjeri u kojoj je to djetetu ili učeniku potrebno, a ovisno o sposobnostima učenika. Dakle očekivano postignuće asistencije u nastavi jeste unapređenje neovisnosti i samostalnosti u učenju, te unapređenje standarda dostignuća.

2. Dijete i odjeljensko okružje

Poznavanje djeteta, njegove osobnosti, kao i pedagošku implikaciju uočene poteškoće prepoznaje se kao prvi korak u pristupu. Uključenje u proces asistencije osim saradnjickog odnosa s predmetnim nastavnikom, zahtjevalo je i uspostavljanje jasnog komunikacijskog kanala s svom djecom u odjeljenju, što je realizovano radionicom gdje su djeca uz organizovani interaktivni rad dobila jasniju percepciju uloge asistenta u nastavi.

U procesu asistencije posebno je značajno uspostavljanje povjerenja s učenikom s kojim će se ostvarivati i podrška. U tom procesu uspostavljanja koristile su se različite tehnikе kao što su povezane rečenice: Volim – voliš, razgovori o najdražoj pjesmi, priči, TV emisiji, i slično, do konkretnih informacija o podršci koju će dobivati (prepisivanje s ploče, pojašnjenje zadatka, prilagođavanje materijala, davanje uputa i slično).

3.Kreiranje plana i programa asistencije

Kreiranje plana i programa asistencije predstavlja važno i kompleksno područje rada. Učesnici kreiranja programa su predmetni učitelj/nastavnik, školski pedagog, koji na osnovu ranije prepoznatih posebnih potreba djeteta određuju smjernice za najbolju moguću asistenciju u nastavi, pri čemu se određuje nivo, količina i modeli podrške djetetu u toku odgojno-obrazovnog rada. Uključenje roditelja djeteta zasnovano je na neospornoj činjenici da su roditelji i porodica neophodan resurs u saradnji. Od asistenta se očekuje da bude svjestan vlastitih kompetencija, potrebnih znanja i vještina, posebno u oblastima: Razumijevanje posebne potrebe djeteta-i/ili poteškoće te pedagoške implikacije istih, znanje i vještine u primjeni osnovnih principa odgoja i obrazovanja u inkluzivnim uslovima, te provoditi i pružati podršku učeniku u postizanju ishoda učenja i razvoju socijalnih vještina, pri čemu se u program integrišu djetetove jake strane i sposobnosti.

Posebno dragocjene informacije o specifičnim obrazovnim potrebama djeteta dobijene su primjenom Instrumentarija za procjenu postignuća za bosanski jezik i književnost gdje je utvrđeno postojanje legastenije, tj otežano i nepotpuno naučeno čitanje uprkos uloženom trudu i dobro organizovanoj nastavi. Od početka učenja slova i čitanja, legastenija se manifestuje u izostavljanju, dodavanju, zamjenjivanju, ponavljanju slova i pogrešnom izgovaranju glasova i riječi (Naziv legastenija je mješavina latinske riječi legere-čitati, i grčke astenost-slab). Ovoj djeci treba mnogo više vremena da shvate proces sinteze glasova i riječi i složen proces ščitavanja, čitaju sa naprezanjem. Legastenija se ovdje uočila po usporenom tempu čitanja, izuzetnom naprezanju pri čitanju, nabiranju čela, crvenilu lica, preznojavaju i sl., što se može javiti već na početku učenja. U nastavi učenici izbjegavaju čitanje, a nedostatak potrebne vještine u čitanju vodi do nedovoljnog razumijevanja pročitanog što dalje usložnjava očekivano zaostajanje/niža postignuća u učenju.

Zajednička procjena bila je da dijete treba dodatnu podršku u oblasti čitanja te razumijevanja pročitanog. Ovaj vid podrške realizuje se kao „bonus“ podrška, a kao mjesto realizacije izabrana je školska biblioteka.

4.Asistetna podrška u oblasti čitanja

Realizacija asistetne podrške u oblasti čitanja zahtjevala je elaboriranje složene pedagoško - psihološke i sociološke - etičke aspekte, odgovore na nedovoljno istražena didaktičko - metodička pitanja zadovoljstva tokom čitanja. te saznajno - razvojnih interesovanja učenika sa posebnim potrebama u okviru sistema inovativne optimalno diferencirane i integrativne nastave čitanja i razumijevanja pročitanog.

Individualni rad u oblasti čitanja uputio je na moguće prisustvo Bradilalije (vidljivo kroz veoma spor govor uz usporenom, neprirodnom produžavanju svih glasova, naročito samoglasnika, sporo shvatanje poruka), prisustvo nepotpunog sinhronizovanja misaonog procesa i govornog iskaza – nepravilan izgovor pojedinih glasova, slogova i riječi zbog pretjerane brzine govora, te povremeno prisustvo tzv „govornog bloka“.

Inicijalne vježbe otklanjanja ostvarene su produžavanjem vremena posmatranja (slike, predmeta...) i čitanja teksta tj. odlaganja početka govora o tome, te stalnim vježbama slušanja i oponašanjem uzornog govora. Aktivnosti individualnog čitanja ukazali su na prisustvo regresije, kao nenamjerno, spontano vraćanje pogleda na već pročitane dijelove teksta,

5.Didaktičko-metodička slika aktivnosti

Usavršavanje vještina, navika i sposobnosti efikasnog čitanja ne može se ni zamisliti bez treninga brzine čitanja u sebi sa potpunijim razumijevanjem osnovnog smisla pročitanog teksta. Da bi dijete moglo da pročita riječ, potrebno je da redoslijed slova/rijec je opazilo, istim redoslijedom stigne do dijela mozga koji je zadužen za obradu vizuelni informacija.

TEHNIKA“SPOJI PAROVE“

se satoji se od riječi od tri, četiri i više slova te odgovarajućih sličica, a učenik treba spojiti riječ sa sličicom koja pokazuje isto. Kada pripremamo riječi za ovu vježbu, najbolje je da sve riječi počinju na isto slovo, kako bi onemogućili djetetu da po prvom slovu spaja riječ sa sličicom.

TEHNIKA „PISMO U BOĆI“

„Pismo“ može biti bilo kojeg primjerenog sadržaja. Zadatak je pročitati pismo,u kojem se nalaze riječi kojima nedostaje jedno ili više slova . Najjednostavnija je verzija jedno „iščeznulo“ slovo na dvije riječi, u sredini ili na kraju. Mnogo je teže čitati ako se ispusti prvo slovo ili dva do četiri slova zaredom. Cilj je da dijete prati redoslijed slova/rijec, te da čita s razumijevanjem, kako bi uspješno odgonetnuo i upisao slova koja nedostaju.

TEHNIKA JEDNOG REDA

se sastoje u čitanju onoliko riječi u istom redu koliko čitalac može da obuhvati jednim pogledom u istom redu.

Cilj je da se odustane od navike čitanja po jedne riječi već da se stekne navika čitanja sintagme, fraze, rečenice, cijelog reda (a kasnije čak dva reda odjednom) jer je ljudsko oko u stanju da obuhvati više riječi odjednom sastoji se u fiksaciji pogleda na sredinu reda (a ne s lijeva na desno) i sa 2-3 brza pokreta obuhvati cijeli red i tako se pomjera prema dole.

TEHNIKA OLOVKE

– vježba praćenja i pokazivanja olovkom redova na dolje po sredini čime se povećava odstranjanje loše navike vraćanja unazad.Druga olovka se može držati u Zubima da bi se spriječila subvokalizacija.

TEHNIKA KARTE

– prekruti pročitane redove da bi se spriječilo vraćanje unazad, čak i ako neki detalji nisu jasni jer se neće mnogo izgubiti a postiže se mnogo u poboljšanju tempa čitanja.

Kad čitalac bude stekao nove navike brzog čitanja u sebi, može izostaviti pomenuta pomagala.

TEHNIKA DVA REDA

– pogled se fiksira na sredinu između dva reda i pogledom se šara više puta dok se ne usvoji smisao oba reda.Može se preporučiti obilježavanje olovkom mjesta fiksacije, da kombinuje sa metodom karte, drži olovku u Zubima da spriječi subvokalizaciju.

TEHNIKA „ČITANJE RIMA“

Cilj ove tehnike je razvijanje fonemske svjesnosti. Čitanje pjesmica sa jasnim i

jednostavnim rimama daje mogućnost za razvoj fonetskog sluha. (npr. PUŽ-MUŽ-RUŽ)

TEHNIKA “ODREĐIVANJA BRZINE”

– unaprijed se ograniči vrijeme za čitanje određenog teksta, štopericom se mjeri, može samostalno ali je u početku poželjno da mjeri neko drugi. Ovom tehnikom čitalac se stavlja u poziciju da očekuje prevazilaženje svog prethodnog rekorda u brzini čitanja, da se takmiči sam sa sobom.

Posebna motivacija uočavala se tokom Stvaralačkih igara slovima gdje se mijenjam, izostavljanjem i dodavanjem slova u određenoj riječi dobijaju (slažu) riječi vrlo različitog značenja (kiša,šaka,šala,šapa,šal...).

U ovoj fazi učenja ščitavaju se riječi da bi se vježbalo pravilno ščitavanje – glasovno ščitavanje uz insistiranje na razumjevanje pojmove, tj. riječi i rečenica koje se ščitavaju.

Princip koji smo nastojali primjenjivati je princip „Izbora „, sadržaja čitanja. Naime, boraveći u čitaonici, učenici je bilo omogućeno da „pregleda slikovnice, knjige,, te da samostalno pravi izbor sadržaja na kojima će čitati. Vođenim sugestijama usmjerava se pažnja na čitanje enciklopedija za djecu.

Prije svake tehnike i svake vježbe koju radimo sa djetetom, potrebno je motivisati dijete. Svako dijete može naučiti čitati, ako se učenju pristupi sa dovoljno vremena pažnje i strpljenja. Vježbe moraju biti kratke, česte i redovite u ozračju ljubavi i prihvatanja, bez obzira na pogreške u čitanju. Pokazivati vjeru u uspjeh i sposobnosti djeteta, te mjeriti rezultate i pokazivati ih djetetu. Ne postavljati nerealno visoke ciljeve, već ih podijeliti na manje i početi od onoga što dijete može , a završiti da je u nečemu uspjelo. Izgrađivati djetetov optimizam i vjeru u sebe, te upornost. Ne usporedjivati ga sa drugom djecom, nego graditi njegovo samopouzdanje i samopoštovanje.

Zaključak.

Asistencija u nastavi u našim školama je u početnom nivou implementacije i svakako će biti predmetom sagledavanja kako s pravnog, ekonomskog i naravno kompetencijskog aspekta. No zasigurno, asistenti u nastavi čini realizaciju inkluzivnog obrazovanja kvalitetnjom i realnijom. Doprinosi ostvarivanju prava djece na kvalitetno obrazovanje, podstiče razvoj ishoda učenja te stvara podržavajuće okruženje u školi za svu djecu.

Literatura:

- 1. Bach, H. (2005); Osnove posebne pedagogije. Zagreb: Educa.
- 2. Booth, T., Ainscow, M., Black-Hawkins, K., Vaughan, K. & Shaw L. (2000); Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools.
- 3. Izvještaj o istraživanju: Mapiranje inkluzivnih praksi u osnovnom obrazovanju u BiH; (2009); Sarajevo: UNICEF BiH i Save the Children UK
- 4.Nastavni plan i program HNK,
- 5. Šušnjara, S. (2007); Pripremanje školskoga ozračja za individualizaciju i inkluziju u obrazovanju u osnovnoj školi. Suvremena pitanja, 4, 85–97. Mostar: Matica Hrvatska.
- 6. Mustać,V. i Vicić, M. (1996); Rad s učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj školi – Priručnik za prosvjetne djelatnikem Školska knjiga,Zagreb